

UNIVERSITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie
Obor: Teologické nauky

Jiří Žďára

**KAJÍCÍ PRAXE A FORMY POKÁNÍ ROZVEDENÝCH
JAKO KULTIVACE TOUHY PO PŘIJÍMÁNÍ SVÁTOSTÍ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. Pavel Ambros, Th.D.

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem přitom jen uvedené prameny a literaturu.

V Lelekovicích dne 8. dubna 2016

.....
Jiří Žďára

Co nejsrdečněji děkuji panu profesoru Pavlu Ambrosovi, Th.D., za odborné vedení, vstřícnost, cenné rady, podněty a připomínky při zpracování mé bakalářské práce. Rovněž mé poděkování patří všem dotazovaným, kteří byli ochotní podělit se o své zkušenosti s problematikou rozpadu manželství v jejich povědomí.

OBSAH

ÚVOD	5
1 KRÁSA MANŽELSKÉHO ŽIVOTA A SVĚŘENÉHO POSLÁNÍ	8
1.1 Povolání k manželství jako dar Boží milosti	8
1.2 Rodina jako obraz Boží Trojice	12
1.3 Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj	15
2 VÝZKUM V PRAXI – Rozhovor s rozvedenými o problematice rozvodu v jejich povědomí	21
2.1 Stručný nástin problematiky života po rozvodu a touhy po svátostech	21
2.2 Metodologie výzkumu a jeho cíl	22
2.3 Výběr dotazovaných a kladené otázky	22
2.4 Analýza získaných odpovědí	23
2.4.1 Respondent A	24
2.4.2 Respondent B	25
2.4.3 Respondent C	27
2.4.4 Respondent D	28
2.5 Vyhodnocení kladených otázek	29
2.6 Závěr praktické části a shrnutí výsledků	31
3 CÍRKEV A JEJÍ SLUŽBA BOŽÍMU MILOSRDENSTVÍ	33
3.1 Apoštolská adhortace Jana Pavla II., Familiaris consortio	34
3.2 Biskupská synoda o rodině v Římě 20153	36
4.3 Život rozvedených v církvi a jejich pastorace	39
ZÁVĚR	45
LITERATURA	47

ÚVOD

Zdá se a je to představa mnohých, že v dnešním vyspělém, moderním a různými technickými a komunikačními vymoženostmi tvořeném světě, se vypořádáme s jakýmkoliv problémem a překonáme jakoukoliv překážku. Zkrátka jsme moderní a vyspělí. Co, ale ta církev? Není ona nějaká „divná“? Není nějaká zastaralá s těmi svými názory a učením, jež mnohé hlásá několik století? Společnost se stále vyvíjí. Tak proč se ve svém myšlení nepřizpůsobí moderním trendům a neposune dopředu i církev?

Nezní, ale paradoxně námitka k této společenské vyspělosti, že je mezi lidmi stále více stresu, depresí, rozvodů a v krajním případě i sebevražd? Dokáží si takto vyspělí lidé, pokud tedy naleznou čas, mezi sebou přátelsky popovídat, nebo jim stačí ke štěstí dálková komunikace s mnohými, často „anonymními přáteli“, přes mobilní aplikace? Tato problematická životní situace se nevyhýbá ani praktikujícím křesťanům, protože žijí svoji víru v kulturním prostředí současného světa s jeho pozitivními i negativními vlivy. Vytratí-li se komunikace mezi manželi a vztah, či rodina se rozpadne, hledají často tito zranění lidé pomoc právě v církvi. V té církvi, která se mnohým může jevit jako zastaralá instituce, ale která ve skutečnosti je nebo by měla být, jak říká současný papež František: „Pánova vinice, plodná matka a starostlivá učitelka, která se nebojí vyhrnout si rukávy, aby nalila olej a víno do ran lidí“.¹ Toto hledání pomoci, se však pro mnohé může stát vlivem nepochopení, či nepochopení „kamenem úrazu“. Na jedné straně se může církev v očích těchto lidí jevit jako ta, která je nechce přijmout za plnohodnotné členy svého společenství. Zvláště jsou-li podruhé civilně sezdaní a je jim zapovězena možnost přijímat svátosti. V opačném případě se církevní společenství mnohdy na tyto lidi dívá s opovržením, jako na ty, co zklamaly a nemohou tedy plnohodnotnými členy být.

Prvotním impulsem k napsání této bakalářské práce, byl soucit s věřícími lidmi, kterým se rozpadlo manželství a z různých důvodů a mnohdy s těžkým rozhodnutím vstoupili do nového, civilního svazku, a nemohou tudíž svátosti přijímat.

¹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, Kristova církev má pro potřebné brány dokořán, [online]. Vloženo 2015-10-2. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/papez-na-synode-kristova-cirkev-ma-pro-potrebne-brany-dokoran/>>

Hlavním důvodem k jejímu napsání byla i pastorační potřeba slyšet více hlas těch, kteří se v takovéto situaci nachází a hledají pomoc na cestě ke spáse. Dříve, než jsem se začal tímto tématem zabývat podrobněji a někdo se mně zeptal, jaký mám na danou problematiku názor, měl jsem celkem jasné jednostranné stanovisko: „Ti, kteří se rozvedli, porušili nerozlučitelnost manželství, a proto přistupovat ke svátostem za žádnou cenu nemohou“! Toto stanovisko bylo ve mně utvrzováno zvláště s přihlédnutím k všeobecně známému textu Matoušova evangelia o nerozlučitelnosti manželství (srov. Mt. 19,3-9). Po přečtení církevních dokumentů a odborné literatury autorů, kteří se rozvedeným delší dobu věnují, zjišťuji a plně si uvědomuji, že tato otázka obsahuje více rovin k teologické, pastorační a lidské reflexi a není zdaleka tak jednoduchá, jakou by se na první pohled mohla jevit.

Není tedy cílem této práce vyřešit problém vztahu rozvedených k možnosti přijetí svátostí. Záměrem je, bude-li to trochu možné, ujasnění vztahu mezi Bohem, který vždy jako první člověka oslovuje, sklání se k němu a nabízí mu obdarování ve formě svátostí a na druhé straně člověkem, který má svou kajícnost a touhou po Božím obdarování odpovědět. Vycházím předběžně z hypotézy, že kajícnost vždy nachází řešení konkrétního člověka, protože jde vstříc Božímu milosrdenství.

Práce je rozdělená na tři kapitoly. Cílem první je přiblížení pojmu manželství jako milosti, kterou má člověk přijmout jako Boží dar. Do manželství věřící lidé vstupují, ale proč má svátostný charakter, kdo a proč ho ustanovil, čeho má být obrazem a co je pravým důvodem podle církevního učení, aby se nerozváděli, mnoho z nich neví. Pokusím se tedy na tyto otázky nabídnout odpovědi.

V praktické části, která je druhou kapitolou této práce, se formou rozhovoru s těmi, kterým manželství ztroskotalo, seznámíme s názory na problematiku rozpadu manželství v jejich povědomí. Pokusíme se zjistit, jak jim tato životní rána změnila prožívání víry, jaký mají vztah s církevním společenstvím a jak osobně vnímají problematiku možnosti, či nemožnosti přijímání svátostí rozvedenými. Pokusíme se také zjistit, jaké místo v žebříčku jejich hodnot a tužeb přijímání svátostí má. Z jejich odpovědí vyvodíme závěr, který poslouží pro další části práce.

V třetí kapitole se budeme zajímat o vztah mezi rozvedenými a církevním společenstvím. Seznámíme se s učením církve vztahujícím se na problematiku jejich vzájemného porozumění. Zaměříme se na apoštolskou adhortaci papeže Jana Pavla II. „*Familiaris consortio*“, která se zabývá křesťanskou rodinou v současném světě. Dále

na závěry biskupské synody v Římě, která měla podtitul; „ Povolání a poslání rodiny v církvi a současném světě“. Budeme se také věnovat možnostem plnohodnotného začlenění rozvedených do církevního společenství a jejich pastorace.

Velmi důležitým pramenem pro vznik této práce byly vybrané texty učitelského úřadu, které obsahují základní východiska pro moji práci. Je to především pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, která dala základní rámec pastorace po Druhém vatikánském koncilu. Apoštolská adhortace *Familiaris Consortio. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě* (1981) sv. Jana Pavla II. dává nejen dogmatický základ pastorace manželů a rodiny, ale i podrobné instrukce, z nichž vychází formulace pastoračních imperativů i pro zvolené téma této práce. Celá diskuze ohledně kající praxe rozvedených pak zachycují dokumenty dvou posledních biskupských synod o rodině. Práce byla dokončena v době vyhlášení apoštolské exhortace *Amoris Laetitia* papeže Františka (8. 4. 2016), proto ji nemohla zohlednit. Důležité byly pro mne i dokumenty katolické církve v českých zemích, jež uvádím v bibliografii. Sekundární literaturu jsem čerpal na základě poznatků ze svého studia a při konzultacích se školitelem. Výběr sleduje dva záměry: a) byly zvoleny publikace věnující se vzájemnému vztahu mezi manželstvím, rodinou a svátostmi, jak z pohledu dogmatické, tak i pastorální teologie; b) byla zvolena literatura a prameny, které se zabývají spiritualitou a kajícností rozvedených a napomáhají svým zaměřením k většímu pochopení problematiky vztahu mezi těmi, jež touží po přijímání svátostí a církví.

Závěrem se pokusím o shrnutí dosažených poznatků, jak z praktické části a běžného života, tak i poznatků, z učení církve. Kéž se tedy četba této práce stane impulsem k zamyšlení pro ty, kteří přesto, že žijí v nesvátostném manželství, touží po hlubším a vřelejším vztahu s Bohem. Analýza založená na kvalitativním výzkumu rovněž může přispět jako dílčí příspěvek k diskusi pastorálních teologů a všech, kdo se pastorační manželů a rodiny zabývají v církevní praxi.

1 KRÁSA MANŽELSKÉHO ŽIVOTA A SVĚŘENÉHO POSLÁNÍ

Kdybychom se rozhodli napsat pojednání o manželství, vznikla by patrně další z mnohastránkových publikací, zabývající se soužitím partnerů v pozitivním, či negativním slova smyslu. Toto pojednání, by mohlo být sepsáno na základě mnoha sociologických výzkumů. Manželství by mohlo být nazíráno rozdílným pohledem žen, rovněž tak i mužů, či spolu žijících partnerů. Zajímavé, by rovněž mohly být názory na manželství ze strany svobodných, ještě nesezdaných lidí. Velmi přínosné, by jistě byly zkušenosti a názory lidí rozvedených, či těch, kteří manželstvím prošli, avšak nedopadlo pro ně právě nejlépe.

Chtěl bych se pokusit v této úvodní kapitole o zamyšlení nad manželstvím z jiného úhlu pohledu. Nad manželstvím, které je dle mého názoru darem Boží milosti, darem, s kterým si někdy nevíme rady, ale přitom darem, který se neodmítá. Darem, který si stejně jako víru neseme v hliněné nádobě.

1.1 Povolání k manželství jako dar Boží milosti

Pokud někdo někoho obdarovává, je to v převážné většině z důvodu, že k obdarované osobě cítí náklonnost, sympatie, či přízeň, nebo ji dokonce miluje. Je-li to zvláště člověk blízký, vyjadřuje mu svým obdarováním jistý projev lásky. Často je tomu tak i v případě, kdy obdarovaný svého dárce někdy v minulosti, ať nedávné, nebo docela vzdálené zarmoutil, či zklamal. V lidské přirozenosti je očekávat od obdarovaného nějakou kladnou odezvu, reakci, či odpověď. O to více je pak pro dárce smutné a bolestné, když obdarováváný, či obdarovávaná přijmout takový dar odmítá.

Takto můžeme skromně a velmi zjednodušeně přirovnat vztah mezi Bohem a člověkem. Jaký je to však dar, kterým Bůh člověka obdarovává? A proč jej obdarovává? Chceme-li znát odpovědi na tyto otázky, je třeba začít se do úvodu Písma svatého, kde je nám v prvních kapitolách Geneze představen Boží stvořitelský plán:

Řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl našim obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi“. (Gn 1,26).

Tento biblický text ukazuje na Boží jedinečnost, svrchovanost a nejvyšší formu lásky. Bůh natolik miluje člověka, že chce, aby se mu připodobnil. Tak jako Bůh panuje nad veškerým stvořením, má si člověk podmanit celou zemi i s veškerým tvorstvem. Prokazuje člověku nekonečnou, nikdy neutuchající lásku a chce, aby tato byla opětována.

Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil. (Gn 1, 27). I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou“. (Gn 2,18).

Vše, co Bůh učinil, je dobré. Proto i člověk stvořený jako muž a žena je velmi dobrým Božím stvořením. Muž a žena jsou si Bohem dáni jako vzájemný dar. Mají se vzájemně doplňovat a podporovat a mít v sobě vzájemně zalíbení a navzájem ze sebe radost.² Oba, muž i žena mají jako Boží obraz tutéž důstojnost. Mužství a ženství jsou ontologicky založeny ve stvoření. Muž a žena jsou stvořeni pro lásku a v ní jsou obrazem Boha, který je láska (srov. 1 Jan 4,8).³ Po příběhu o stvoření, následuje definice lásky a manželství.

Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. (Gn 2,24).

Tímto textem je vyjádřena skutečnost, že manželství je lidem dáno od Boha. Má tedy Božský původ. Jak bylo řečeno výše, člověk byl stvořen k Božímu obrazu. Bůh je láska a prožívá ve svých třech osobách tajemství lásky. Proto je člověk povolán k lásce a manželství je obrazem Boží lásky. Vzájemný projev a pouto lásky mezi manžely, je obrazem vztahu Boha a jeho lidu. Tak, jak je Bůh jeden, je i manželství svazkem mezi jedním mužem a jednou ženou. Bůh, tedy ustanovil manželství a Ježíš Kristus jej povýšil pro pokřtěné na svátost. Kristus Pán bohatě požehnal této mnohotvárné lásce, která vytryskla z božského zdroje lásky. Tato láska je pro manželství trvale a jedinečně platným obrazem. Jejím obsahem je jednota, kterou tvoří Kristus s církví.

² Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 16.

³ Srov. Tamtéž.

Jako kdysi Bůh vyšel svému lidu v ústretu úmluvou lásky a věrnosti, tak nyní Spasitel lidí a Snoubenec církve vychází vstříc věřícím manželům svátostí manželství. Zůstává pak s nimi, aby, tak jako on miloval církev a vydal sám sebe za ni, i manželé milovali jeden druhého ve vzájemné oddanosti s trvalou věrností.⁴

Když říkáme svátost, je nutné vysvětlit, co svátosti jsou. Podle katechismu katolické církve jsou svátosti účinná znamení milosti, ustanovená Kristem a svěřená církvi, jimiž se nám uděluje božský život. (KKC 1131) Jsou to viditelná znamení neviditelné Boží milosti. Církev je zprostředkovatelkou této Boží milosti. Kristus církev pověřil a předal jí sedm viditelných posvátných znamení, kterým říkáme svátosti, aby lidé mohli Boží milost vnímat. Ve věrném přijímání a rozjímání Božího slova církev slavnostně učila a učí i dnes, že manželství mezi pokřtěnými je jedna ze sedmi svátostí Nového zákona. Neboť křtem byli muž a žena jednou provždy zapojeni do nové a věčné smlouvy, do snoubenecké smlouvy Krista s jeho církví. A pro toto nezrušitelné zapojení je důvěrné společenství života a lásky v manželství, založené stvořitelem, povýšeno, je spojeno se snoubeneckou láskou Kristovou a je posíleno a obohaceno jeho výkupnou silou. Díky svátostnému charakteru svého manželství se muž a žena spojují nejhlubším způsobem a nerozlučně. Svátostné znamení dělá z jejich vzájemné sounáležitosti obraz Kristova vztahu k církvi.⁵ Manželství je tedy svátostné, posvěcuje. „Z platného manželství vzniká mezi manželi svazek svou povahou trvalý a výlučný; kromě toho v křesťanském manželství jsou manželé zvláštní svátostí posíleni a jakoby posvěceni pro povinnost a důstojnost svého stavu.“ (KKC 1638) V současné době – kromě přirozeného cíle manželství zaměřeného k plození a výchově dětí⁶ – objevujeme v životě manželů výsostně křesťanské motivy manželského života. Stěžejní je text GS 48: „Kristus Pán bohatě požehnal této mnohotvárné lásce, která vytryskla z božského zdroje lásky a byla utvořena po vzoru jednoty mezi ním a církví. Jako kdysi Bůh vyšel svému lidu v ústretu úmluvou lásky a věrnosti (srov. Oz 2; Jer 3,6-13; Ez 16 a 23; Iz 54), tak nyní Spasitel lidí a Snoubenec církve (srov. Mt 9,15; Mk 2,19-20; Lk 5,34-35; Jan 3,29; 2 Kor 11,2; Ef 5,27; Zj 19,7-8; 21,2 a 9) vychází vstříc věřícím manželům

⁴ Srov. *Gaudium et spes*, (dále bude uváděno pod označením GS), in: *Dokumenty II. Vatikánského koncilu*, Praha, Zvon, 1995, 1. vydání, přel. prac. skupina pod ved. Oto Mádra, ISBN 80-7113-089-3, GS čl. 48, s. 223.

⁵ Srov. FS 13.

⁶ Srov. STUDENÝ, Jaroslav. *Sedm svátostí*. Olomouc : nakladatelství Olomouc, 2005, s. 261.

svátostí manželství. Zůstává pak s nimi, aby, tak jako on miloval církev a vydal sám sebe za ni (srov. Ef 5,25), i manželé milovali jeden druhého ve vzájemné oddanosti s trvalou věrností. Opravdová manželská láska je pozdvižena k účasti na božské lásce.“ Pokud se tedy muž i žena svobodně rozhodnou uzavřít manželství a prožít společně život, vytvoří tak nové společenství, které má být žité s Kristem a církví. Můžeme tedy hovořit o „povolání“ k manželství. Vždy je to v první řadě Bůh, kdo povolává, je to charisma. Člověk se musí svobodně rozhodnout, jak na toto povolání odpoví.

Z toho, co již bylo řečeno, vyplývá, že podstatnou vlastností, nebo úlohou manželství je vzájemná láska mezi partnery, která má být obrazem lásky mezi Kristem a církví. Druhou vlastností manželství je uchování lidského pokolení, dle biblického výroku: „*Plod'te se a množte se a naplňte zemi*“ (Gn 1, 28). Podle Písma jsou děti plodem Božího požehnání. Požehnání, jaké se dostalo Abrahamovi v zaslíbení velkého potomstva. (srov. Gn 12,2n: 18,18: 22,18). Muž a žena spojeni v největší manželské ctnosti, lásce, stávají se Božími spolupracovníky na zachování lidského pokolení. Zde není myšlen pouze samotný akt, kdy se manželé jeden druhému darují, stanou se jedním tělem a vznikne tak nový život. Neméně důležitým úkolem je potomky vychovávat, chránit, předávat jim víru a posilovat je rodičovskou láskou. Naopak děti, by měly být rodičům posilou k upevnění manželské lásky a vzájemného vztahu. Děti jako živoucí údy rodiny přispívají svým způsobem k posvěcení rodičů. Vděčností, úctou a důvěrou mají odpovídat na dobrodiní rodičů a při nich jako pravé děti stát v neštěstí a ve stáří.⁷ Se vznikem nového života, vzniká nový útvar, který můžeme nazvat rodina.

Podle mnohých proklamací, je rodina základ státu. Rodina, je ale mnohem víc než stát. Je základní buňkou lidstva a celé společnosti. Již ve starověku byl řád rodiny spojován s Božským řádem. Za běžných okolností přichází člověk na svět v rodině a v lůně rodiny také vyrůstá. Ve všech kulturách lidských dějin je rodina normální cestou člověka. Také dnes hledá velké množství mladých lidí své životní štěstí ve stabilní rodině.⁸ Rodina je nejen obrazem církve, ale je místem, kde život církve vzniká, ale i částí živého církevního života. Církev nalézá v rodině zrozené ze svátosti, svou kolébku

⁷ Srov. GS čl. 48, s. 224.

⁸ Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 8-9.

a místo, kde se spojuje s generacemi lidstva, a tyto spojuje se sebou.⁹ V manželství, potažmo v rodině se naplno projevuje vzájemný vztah mezi jejími členy. Vzájemný vztah mezi manžely, vztah mezi rodiči a dětmi a vztah mezi dětmi a rodiči. Manželství je Božím obrazem a jako v takovém se musí odrážet trinitární božský život.

1.2 Rodina jako obraz Boží Trojice

„Otče, děkuji ti, žes mě vyslyšel. Věděl jsem sice, že mě vždycky slyšíš, ale řekl jsem to kvůli zástupu, který stojí kolem, aby uvěřili, že ty jsi mě poslal.“ (Jan 11,42-43). „Já a Otec jedno jsme.“ (Jan 10,30).

Tento biblický text naznačuje vnitrobožský vztah mezi osobami trojice. Otec se zcela vydává synu, ten Otcovu vůli přijímá, a protože Otce bezvýhradně miluje, zůstává Otec sám sebou. Syn se zcela vydává Otcovi, ten syna miluje a tak syn zůstává sám sebou. Osoba je druhému nepředatelná. Každá si zachovává svojí důstojnost. Takové spojení je nerozlučitelné. Nerozlučitelnost manželství není uložena nějakým vnějším zákonem, nýbrž je výrazem samé podstaty manželského svazku. Kdo dal sám sebe, nemá už nic, co by mohl požadovat, aby mu bylo vráceno.¹⁰ Bylo-li řečeno, že Otec i Syn se milují a jeden druhému zcela odevzdávají a přitom si zachovávají svou vlastní důstojnost, je tento obraz velmi důležitý pro dobré fungování manželského vztahu a rodiny. Žádný vztah nemůže fungovat bez vzájemné lásky, ale přitom respektu a uznání partnera. Mnoho manželství krachuje na přehnaných a nereálných představách o partnerovi. Mnoho lidí s takovými představami do manželství vstupuje. Když partner zbožští druhého a očekává od něho, že mu připraví nebe na zemi, pak je ten druhý pochopitelně tímto očekáváním přetížen; svého partnera totiž může pouze zklamat.¹¹

⁹ Srov. FS 15.

¹⁰ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *My v trojici*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 84.

¹¹ Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 17.

Jedním z předpokladů dobře fungujícího manželství a rodiny je vzájemné uznání. Zde je možné uvést si několik příkladů ze života, kdy je manželství nebo rodinné soužití narušováno nedostatečným vzájemným uznáním a oceněním partnerů. Pokud partner svému protějšku vytýká nějakou vlastnost, činnost, či jednání, které se jeví z jeho pohledu jako špatné, nemusí jít vždy o úmysl druhého urazit, či nějakým způsobem ponižit. Někdy stačí svůj názor nevhodně formulovat. Z druhé strany přijde nepochopení kritiky, slzy a výčitky, a manželská rozepře je na světě. Někdy stačí nevhodné přirovnání k někomu druhému. „ Podívej se na souseda, kolik vydělává peněz a my se stále potácíme v dlužích. Podívej se vedle, jak mají pěknou zahrádku a my? No ani nemluvit. Podívej, jak chodí ostatní ženy oblékané a co sis to zase vzala na sebe“? Velmi nebezpečné, mohou být také výhrady a výtky ze strany rodičů k dětem a naopak typu: „ Podívej, jak jsou ostatní děti šikovné, zatím, co ty...? Oni tak krásně malují a ty neumíš ani kolečko! Všichni rodiče se věnují svým dětem a vy jste pořád v práci. Ostatní nosí značkové oblečení a já jenom obyčejné.“ Atd. Je pravda, že mnohdy si za výtky můžeme sami svým přístupem, nebo nevlí něco změnit. Někdy nás také výtky ze strany partnera, rodičů, nebo dětí, mohou motivovat k zamyšlení nad sebou a svým jednáním.

V každém případě, by vždy měly být jakékoliv výhrady k druhému člověku pronášeny v duchu úcty a uznání s ohledem na jeho dobré vlastnosti. Je ale pravdou, že i když se snažíme a máme dobrou vůli, nenaučíme se taktnosti mnohdy celý život.

Podle prof. Ambrose¹² tvoří manželství a rodina *životní mikrokosmos*, kde lidé chtějí zakusit, kdo jsou, čím jsou, a jakou mají hodnotu. Partner je zrcadlo, kterým poznává jeho protějšek vlastní cenu. To by si měl uvědomit každý, kdo chce svého partnera milovat a zároveň nebránit mu v touze po růstu a vlastní seberealizaci, aby se tak naplnil obraz vztahu v Boží trojici.

¹² Srov. AMBROS, Pavel. (ed.) *Svatostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014, s. 295.

Pokud mluvíme o Trojici, nesmíme zapomenout na třetí osobu, Ducha svatého. Svatý Augustin tvrdí v díle *De Trinitate* o Duchu svatém, že je dar. Bůh Otec obdarovává Syna, ten jako obdarovaný dar přijímá. Kde je dárce a obdarovaný, musí být také dar. Duch svatý tedy pochází ze vztahu mezi dvěma osobami. Proto teologové vidí obraz Trojice především v plodném manželství.¹³ Manželé, se podle Boží vůle v aktu vzájemného sebedarování intimně spojí v jedno tělo a vznikne tak nový život.

Nejsou již dva, ale tři. Na základě této události, se může obraz Trojice vyvodit v následujících podobách: otec rodiny je obrazem Boha Otce, manželka je obrazem Syna a děti Ducha svatého. Rodí se z lásky mezi otcem a matkou a pozorující jejich vzájemnou lásku duchovně rostou.¹⁴ Lze ovšem také ří, že otec je obrazem Boha Otce, děti jsou obrazem Syna a matka, která spojuje rodinu, je obrazem Ducha svatého. Tuto úvahu posiluje okolnost, že v hebrejštině slovo „duch“ (ruah) je ženského rodu a že v křesťanské literatuře syrské a semitské se nachází výraz „Matka Duch svatý“.¹⁵ Znamý východní teolog Pavel Evdokimov nachází další druh symbolismu: obrazem Boha Otce říká, je matka. Ona totiž rodí děti na zemi, jako v nebi Otec plodí Syna.¹⁶

Ve výčtu obrazů o rodině a jejímu připodobnění k Boží Trojici je nutné zmínit skutečnost, že i manželství, v kterém není možné zplodit nový život, neztrácí nic na své hodnotě. Manželství nebylo ustanoveno jen kvůli plození; ale už sama povaha nerozlučného svazku mezi osobami a prospěch dětí vyžadují, aby se spořádaně projevovala, rozvíjela a zrála i vzájemná láska mezi manželi. Proto, i když chybí často tak žádané potomstvo, manželství jako pospolitost a společenství celého života trvá a zachovává si svou hodnotu a nerozlučnost.¹⁷ Tělesná neplodnost může být manželům podnětem k jiným důležitým službám lidskému životu, jako je adoptování, různé formy výchovné činnosti, pomoc jiným rodinám, chudým nebo tělesně či duševně postiženým dětem.¹⁸ Je zde nutné také připomenout a přidat obdiv a úctu manželům, kteří mají své vlastní potomky a přesto adoptují opuštěné děti a starají se o lidi s různými formami postižení, či pomáhají ostatním rodinám a lidem v nouzi.

¹³ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *My v trojici*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 85.

¹⁴ Srov. Tamtéž.

¹⁵ Srov. Tamtéž.

¹⁶ Srov. ŠPIDLÍK, Tomáš. *My v trojici*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 85.

¹⁷ Srov. GS 50.

¹⁸ Srov. FS 14.

Vše, co bylo doposud napsáno, vypadá, jako přílišná idealizace rodiny a manželského života. Dokonce, když bude tyto řádky číst člověk s několikaletými zkušenostmi manželského života, může namítnout, že takto vykreslený obraz rodiny nemůže fungovat, že je to utopie. Nezní v dnešní době, kdy na jedné straně konzumní způsob života západní civilizace a určité liberálně zaměřené proudy zpochybňují úlohu a funkčnost rodiny a na druhé straně milióny lidí v těžké ekonomické situaci na hranici a mnohdy i pod hranicí chudoby, často zasaženi násilím, útlakem, válkami a migrací, nauka učení církve o rodině jako klišé? Může někdo v dnešní složité době následovat a řídit se tímto učením? A můžou v dnešní době existovat a růst rodiny podle tohoto učení? Je jisté, že takové rodiny existují. Bohužel jsou v celkovém společenském měřítku menšinou. Možná je jim příkladem a vzorem život svaté rodiny, kdy přes veškeré těžkosti a nástrahy své doby dokázali Josef s Marií naslouchat a plnit Boží vůli.

Kéž by i tyto rodiny dokázaly být zdrojem inspirace pro ty, kteří prožívají různé formy manželských a rodinných krizí a těžkostí. Kéž by tyto rodiny, které si jistě také někdy prožily a prožívají vlastní krizi, pomohly svým vzorem zabránit rozpadu mnohých dnešních manželství.

1.3 Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj

Proč, ale dochází i v křesťanských rodinách k tolika krizím, které jsou příčinou rozpadu a zániku manželství? Na začátku bylo s odkazem na Písmo svaté: *Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem. (Gn 2,24)* řečeno, že manželství je chtěné Bohem, má tedy Božský původ. Člověk je povolán k lásce a manželství je obrazem Boží lásky. Bůh tedy ustanovil manželství a Ježíš Kristus jej povýšil pro pokřtěné na svátost. Přesto se mnohým párům nedaří tuto radostnou zvěst, kterou sňatkem přijaly, žít a naplnit.

Budeme-li opět vycházet z biblických textů, zjistíme, že vinou člověka a jeho hříchu, byl rajský obraz manželství pošpiněn sobectvím a vášní. Jak uvádí Kardinál Walter Kasper, odcizení člověka Bohu má za následek odcizení v člověku samotném a mezi lidmi. Jazykem teologické tradice označujeme toto odcizení jako žádostivost (*concupiscentia*). Nerozumí se jí pouhá sexuální žádostivost. Abychom se vyhnuli tomuto omylu, hovoříme dnes často o strukturách hříchu (FC 9). Ty zatěžují také život

rodiny. Bible nabízí realistický popis údělu člověka na zemi (*conditio humana*) a její interpretaci z pozice víry.¹⁹

První odcizení probíhá mezi mužem a ženou. Vzájemně se před sebou stydí (srov. Gn 3,10). Stud ukazuje, že byla zrušena původní harmonie mezi tělem a duchem a muž a žena se vzájemně odcizili. Náklonnost je znetvořena do vzájemné žádostivosti a k vládě muže nad ženou (srov. Gn 3,16). Vzájemně si vyčítají a jeden druhému přičítá vinu. (srov. Gn 3,12). Dochází k násilí, žárlivosti, nesvornosti v manželství a rodině. Druhé odcizení, říká Kasper, postihuje zvláštním způsobem ženy a matky. Musí rodit své děti v útrapách a bolestech (srov. Gn 3,16). V bolestech je musí také vychovávat. Kolik matek pláče a nařiká pro své děti, jako Ráchel oplakávala své děti a nenechala se utiшит (srov. Jer 31,15; Mt 2,18)?

Odcizení postihuje také vztah člověka k přírodě a ke světu. Země už není krásnou zahradou, nyní plodí trní a bodláčí, je nepřátelská a nevlídná, práce se stala tvrdou a namáhavou. Muž nyní musí pracovat s velkou námahou a v potu své tváře (srov. Gn3,19). Brzy dojde také k odcizení a ke sporu v rámci rodiny. Slovo dostane závist a hádka mezi bratry (srov. Gn 4,1-16). Bible vypráví o nevěrnosti mezi manželi. Ta zasahuje i Ježíšův rodokmen; v jeho rámci jsou uváděny dvě ženy (Támar a žena Uriáše), považované za hříšnice (srov. Mt 1,5n). I Ježíš měl předky, kteří nebyli z „dobré rodiny“ a které by člověk raději zapřel a zamlčel. Bible je v těchto otázkách naprosto realistická a čestná. Konečně nejzásadnější odcizení, smrt (srov. Gn 3,19; srov. Řím 5,12) a všechny mocnosti smrti, které zuří ve světě a přinášejí utrpení, smrt a zkázu. Přinášejí utrpení také do rodin. Pomysleme jen na to, jaké to je, když matka stojí nad rakví svého dítěte, nebo když se manželé musí rozejít, což zvlášť těžce postihuje dosud šťastná manželství a pro mnoho starších lidí má za následek bolestné roky samoty.²⁰

Z těchto biblických textů a dějin lidstva je zřejmé, že krize vztahů v manželství, ale i mezi lidmi a národy všeobecně, není záležitostí pouze dnešní doby. Jako není národ, který by nebyl v historickém kontextu zatížen nějakou poskvrnou, (dobyvačnost

¹⁹ Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 21.

²⁰ Srov. Tamtéž, s. 22.

cizích území, totalitní vláda, útlak a vykořisťování obyvatel atd.), stejně tak nebyla v minulosti na světě generace, která by byla lepší, mravnější a ctnostnější, než ta současná. Rozdílný je však pohled společnosti na problematiku rodinné krize a rozvodu. V době rozvinutých informačních a komunikačních technologií, internetu, sociálních sítí a televize, jsou často ti, jenž opustí svého partnera, či rodinu a zamilují se do někoho jiného, prezentováni jako hrdinové, hvězdy, jako ti, kdo mají charisma, jako ti, jenž něco dokáží. Velmi často jsou takto vykreslováni politici. Je to ale opravdu názor většinové společnosti, nebo jen představa autora bulvárního článku, kterou lidem podsouvá? Jaká však bývá reakce spolupracovníků, když přijde jejich kolega s informací, že si našel mladší přítelkyni a že se bude rozvádět? Zde musím bohužel konstatovat, že zvláště kolegové mužského pohlaví, ho často s přídavkem manželských anekdot a historek chválí a podporují. Co, ale vede člověka k tomu, že opustí rodinné zázemí a vydá se cestou často nepohodlnou, posetou trním rozvodu, sporu o děti a majetek?

Vyjmenovat všechny důvody takového jednání není ani v lidských silách. Můžeme si ale stručně uvést alespoň dvě z mnohých příčin. 1) pohlavní pud. Často i ve spokojeném manželském vztahu lidé podlehnou sexuální touze poznat něco nového, doposud neobjeveného, ale i nedovoleného, často s představou nového rajského života. 2) Stav, kdy člověk dosahuje pocitu osobního štěstí a naplnění mimo rodinu, v níž žije. V dnešním uspěchaném světě se na jedné straně ve většině případů, stává rodina stále častěji útočištěm, kde se nachází síla, jak obstát ve vnějším, nehostinném světě (odosobnění, byrokracie, dominance, nátlak). Rodina je vnímána jako místo svobodné, v němž se artikuluje potřeby emotivní. Zde se humanizují zážitky ze světa, zde dochází ke kompenzaci znetvořeného světa práce. Můžeme zde užít termínu *rodina jako emotivní stabilizace* duše. V civilizaci, která svět práce racionalizovala, se rodina stává místem zážitků a prožívání, místem, kde může člověk nechat ožít i své jinde potlačované city. Civilizační technologie lidem jméno berou (stávají se součástí systému), rodina jméno dává, oslovuje. Je oázou tvořivosti a důvěry.²¹ Na druhé straně často u manažerů a majitelů úspěšných firem a podniků nezbyvá pro jejich pracovní vyčerpání na rodinu čas. Mnohdy se u těchto i společensky výše postavených lidí, stávají rodinné povinnosti spíše překážkou v jejich profesní kariéře a společenském postavení.

²¹ Srov. AMBROS, Pavel. (ed.) *Svatostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014, s. 299.

Opakem příkladů, které jsme si uvedli, kdy člověk sám je „iniciátorem“ rozpadu manželství, jsou situace, při kterých je mnohdy rozvod jediným možným východiskem, jak manželskou krizi vyřešit. Jednou z příčin takové krize je domácí násilí. Do této kategorie můžeme zařadit i alkoholismus, jelikož ten je často s násilím spojován. Rozvod bývá často posledním možným řešením, kdy partnerem sužovaná osoba vyčerpá všechny možnosti kultivace vzájemného vztahu. Jistě bychom mohli jmenovat nesčetné množství příčin rozvodů, jako je gamblerství a spousta dalších závislostí jednoho z partnerů. Není zde také rozhodujícím měřítkem, jestli se jedná o rodinu křesťanskou, nebo ne. Proč, ale tyto krize postihují křesťanská manželství, která by měla být Božím obrazem, obrazem vztahu Krista k církvi? Obrazem nevýslovné Boží lásky lidem.

Tento harmonický vztah byl narušen hříchem, pýchou a sobectvím člověka, který se Bohu odcizil. Jako odůvodnění manželských krizí, je však toto konstatování nedostatečné a mohlo by svádět k lacinému ospravedlňování špatného jednání. Svátost manželství může působit a může být žitá pouze ve víře. Ústřední otázka tedy zní, jak to vypadá s vírou snoubenců a manželů? V zemích se starou křesťanskou kulturou dnes prožíváme zhroucení po staletí platných samozřejmostí křesťanské víry a přirozenoprávního chápání manželství a rodiny. Mnozí jsou pokřtěni, avšak ne evangelizováni. Paradoxně řečeno: jsou pokřtěnými katechumeny, nebo dokonce pokřtěnými pohany.²²

Naopak v mnohých farnostech se v den svátku svaté rodiny obnovují při Mši svaté manželské sliby. Je-li manželství žité ve víře, připomínají si manželé slib, kterým si v den sňatku mimo jiné potvrdili nerozlučitelnost svého vztahu. Někteří snoubenci se dokonce naučí tento slib zpaměti. Když ho však svému budoucímu životnímu partnerovi, či partnerce přednášejí, nebo předčítají, uvědomují si význam slov, které jsou v něm obsaženy? Citují: „Já... odevzdávám se tobě... a přijímám Tě za manžele (ku). Slibuji, že ti zachovám lásku, úctu a věrnost, že tě nikdy neopustím, a že s tebou ponesu všechno dobré i zlé až do smrti. K tomu, ať mi pomáhá Bůh. Amen.“²³ To odevzdání se, můžeme chápat jako vyprázdnění (*kenosis*) svého „já“, abychom mohli

²² Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 11.

²³ Srov. *Svatební obřady*, č. 25, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1971, s. 12.

přijmout partnerovu-partnerčinu osobu. Je to předpoklad pravého vztahu a lásky mezi dvěma osobami. Stejně jako se Ježíš zřekl svého Božství, aby se mohl stát člověkem a přesto zůstal Bohem.

Bohužel realitou dnešní doby je fakt, že přes veškerou upřímnou snahu připravit snoubence vhodnými katechezemi o rodině k přijetí svátosti manželství, i jejich pastoračním doprovázením počet rozpadů manželství a rodin přibývá. Církev bude vždy obdivovat a podporovat hrdinství opuštěných partnerů, kteří zůstávají sami a protloukají se životem sami. Na druhé straně nesmíme odsuzovat mnohé opuštěné partnery, kteří jsou kvůli dětem odkázáni na nové partnerství a na nový, civilní sňatek, do kterého však nemohou vstoupit, aniž by se dopustili nové viny. Často zakoušejí v těchto nových svazcích po dřívějších hořkých zkušenostech lidské štěstí, ba přímo dar Nebes.²⁴

Otázka rozvedených a znovu sezdaných manželství se často redukuje na oblast možnosti přijímání svátostí. Je to však záležitost týkající se celkové pastorace manželství a rodiny. Veřejnost, ale i církevní představitelé jsou v tomto směru rozděleni na dva tábory. Zde je nutné připomenout, že v současné době probíhá v Římě synoda, kde kardinálové, biskupové a další účastníci jednají nad tématem týkajícím se rodiny. Jedním z projednávaných ožehavých bodů, je i vztah církve k rozvedeným a znovu civilně sezdaným. V tuto chvíli je synoda v této záležitosti stále nejednotná. Někteří biskupové zastávají neměnnou pozici, hájící církevní nauku o nerozlučitelnosti manželství, jelikož podle nich „církev nemá právo měnit Boží slovo“. Jiní se zastávají lidí trvale odloučených od možnosti přijmout svátosti, neboť toto odloučení podle nich znemožňuje následování Krista a kněží se do jisté míry stávají jen „kontrolory věřících“. Na jedné straně existují tendence tyto jedince vyčlenit na okraj společnosti, na druhé straně lehkomyšlné přehlížení jejich situace má vůči nim většinou ještě negativnější dopady na ně samotné i na společnost. Ti, u nichž manželská krize právě probíhá, lehce ztratí pojem o vážnosti církevních norem.²⁵ Tato problematika nemůže být řešena paušálně platným stanoviskem. Řešení je vždy úzce spjato s jednotlivým osobním příběhem.

²⁴ Srov. KASPER, Walter. *Evangelium o rodině*. 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2014, s. 36.

²⁵ Srov. AMBROS, Pavel. (ed.) *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014, s. 337.

Jaký je však pohled na danou problematiku těch, kterým tato složitá a nepříjemná zkušenost s rozpadem manželství ovlivnila život? Jaký zastávají názor tyto lidé na řešení pro ně tak složité situace?

V další části se pokusím získat odpovědi přímo od lidí, kterých se tato problematika dotýká osobně. Proto s některými učiním rozhovor, abych tak přímo v praxi zjistil názory, které zastávají na danou problematiku ve svém povědomí. Dříve však je nutné přiblížit si alespoň některé pohledy na dané téma.

2 VÝZKUM V PRAXI – rozhovor s rozvedenými o problematice rozpadu manželství v jejich povědomí

2.1 Stručný nástin problematiky života po rozvodu a touhy po svátostech

Jak prozrazuje název této práce, hlavním tématem je touha rozvedených po možnosti přijímání svátostí. Na tuto problematiku se můžeme zaměřit z několika úhlů pohledu:

a) Jaké místo v hierarchii hodnot u jednotlivých lidí tato touha skutečně má? Můžeme tuto touhu přirovnat k touze prvních křesťanů po svátosti křtu?²⁶ Je přijímání svátostí pro tyto lidi natolik důležité, že se dokáží svým pokáním a kajícností vzdát jiných, pro ně rovněž důležitých životních hodnot?

b) Není naopak úryvek z Písma: „*Není dobré, aby člověk byl sám*“ (Gn 2,18) impulsem k námitkám proti nemožnosti druhého svátostného manželství, zvláště jednání se o vztah, kde jsou vychovávány děti? Popřípadě, když se jeden z partnerů ocitne v roli zrazeného, podvedeného, či opuštěného?

c) Pokud člověk opravdu touží po přijímání svátostí, zná jejich pravý význam a smysl pro něj samotného? Dokáže rozlišit, zdali jsou pro člověka Božím darem jako odměna za něco, nebo Božím darem člověku pro něco?

d) Vydá-li se však někdo na cestu životem bez možnosti přijímat svátosti, ať už jsou důvody tohoto rozhodnutí jakkoliv závažné, má nárok na plně hodnotný život v církevním společenství? Má církev pravomoc rozhodovat, má-li kdo nárok na přijímání svátostí a čím se při rozhodování řídí? Má člověk, kterého se problematika týká povědomí o tom, že jsou i jiné cesty jak dojít ke spáse? A je mu to ze strany církve dosvědčováno?

Podívejme se tedy, jaká je situace v praxi očima samotných rozvedených křesťanů.

²⁶ Srov. CAMPATELLI, Maria. *Křest : Každý den u pramenů nového života*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 40.

2.2 Metodologie výzkumu a jeho cíl

Jako metodu pro zjištění cíle výzkumu jsem zvolil rozhovory formou interview, totiž jednoduše a srozumitelné strukturovaného rozhovoru. Tyto byly vedeny tak, že respondentům byly kladeny otázky, na které měli poskytnout odpovědi, které by vyjadřovaly jejich osobní názory a postoje k daným tématům, aby byly později porovnány s naukou církve, která se této problematice věnuje. Tento výzkum slouží pouze a jen ke zjištění osobních postojů a stanovisek dotazovaných na danou tematiku. Nelze jej tedy považovat za sociologický výzkum v pravém slova smyslu, v naší práci technika volného a neformálního rozhovoru slouží jako rámec, v němž se mohl dotazovaný vyjadřovat pomocí svých vlastních termínů a svým vlastním stylem. Jeho hlavním cílem bylo porozumění lidským zkušenostem z pohledu respondentů.

Kritériem pro výběr respondentů, byl jejich dobrovolný souhlas s poskytnutím odpovědí. Dotazovaní jsou věřící katolíci, ale každý z nich přítom rozvedený. Všem dotazovaným byla zaručena naprostá anonymita. Rozhovory byly uskutečněny během listopadu 2015 a místo pro rozhovor si každý z respondentů určil sám, aby bylo zvolené prostředí pro dotazovaného, co nejpříjemnější a nebál se na kladené otázky odpovídat.

2.3 Výběr dotazovaných a kladené otázky

Pro výzkum byli zvoleni lidé, pro které se stal rozvod nutností pro vyřešení jejich složité osobní životní situace. Jak bylo řečeno v první kapitole, důvodů, které vedou člověka učinit rozhodnutí, jakým je rozvod, je nepřehledné množství. Stejně tak mojí snahou při výběru dotazovaných, bylo najít a hovořit s lidmi, s různými životními příběhy, jak v době před rozvodem, tak i po rozvodu. Snahou rovněž bylo najít lidi různých věkových kategorií a přitom se zaměřit na muže i ženy. Ne všichni z dotazovaných mají přístup k přijímání svátostí zapovězen, ale o tom bude řeč přímo v jednom z rozhovorů. Z celkového počtu devíti oslovených, souhlasili s poskytnutím rozhovoru čtyři lidé. Každému bylo položeno následujících deset otázek:

1. Je podle vašeho názoru přijímání svátostí důležité pro spásu člověka, nebo jsou i jiné cesty, jak dojít ke spáse?
2. Čím je pro vás slavení mše svaté bez možnosti svatého přijímání?

3. Co pro vás znamená svátost manželství a svátost eucharistie?
4. Někdy se rozvedení lidé žijící v novém manželství snaží o plnohodnotný křesťanský život a ve víře vychovávají své, či partnerovy děti. Přesto jim není církví umožněno přijímat svátosti. Měla by se tato praxe podle vás změnit?
5. Jaké jsou podle vašeho názoru hlavní argumenty církve, že nedovoluje přijímat svátosti lidem rozvedeným, kteří žijí v novém, civilním manželství?
6. Pokusil/a jste se najít cestu, jak by bylo možné ve vašem případě přijímat svátosti? Pokud ano, jaký byl výsledek tohoto snažení?
7. Jak se podle vás chová církev ke svým nekonformním členům?
8. Cítíte se jako rozvedený/á plnohodnotným členem církevního společenství?
9. Existuje v církevním společenství pastorece rozvedených?
10. Je podle vašeho názoru důležitá pastorece rozvedených? Pokud ano, tak proč?

Tyto otázky byly vždy dle potřeby upřesněny tak, aby jim dotazovaný rozuměl a z odpovědi mohl být vyvozen logický závěr. Před položením samotných otázek týkajících se výzkumu, proběhl s dotazovanými rozhovor o jejich životě, rodině, místu, které pokládají za svůj domov a důvodech, které dle jejich názoru přispěly k situaci, v které se ocitli. Tyto názory ohledně rozpadu jejich manželství jsou pouze jednostranné a není úkolem, ani cílem výzkumu zjišťovat pravou příčinu rozpadu manželství, ani názor druhého z partnerů. Tyto cenné informace jsou velmi důležité k pochopení postojů dotazovaných k položeným otázkám a jejich následných odpovědích.

2.4 Analýza získaných odpovědí

Tato část je zaměřena na samotné rozhovory. Představíme si jednotlivé respondenty a jejich odpovědi na kladené otázky.

2.4.1 Respondent A

Jako první, byl o rozhovor požádán starší muž (budeme mu říkat pan S). Ač ve svém pozeňnaném věku devadesáti let, je zcela vitální, přemýšlivý, řídí automobil a pokud mu to momentální zdravotní stav dovolí, rád zajede s partnerkou, která je mu životní oporou ve všem dobrém i zlém na různá poutní místa. Miluje Boha i církev, pro kterou během svého života vykonal obětavou službou a pomocí druhým spoustu dobrého. Z důvodu zachování anonymity zde nebudu uvádět místo jeho dřívějšího zaměstnání, ani současného bydliště, které je se zmiňovaným zaměstnáním úzce spojeno. Na kladené otázky odpovídal velmi stručně, bez jakéhokoliv vysvětlování důvodů odpovědí. Pouze s tím, že to tak vnitřně cítí.

Pan S je několik desítek let (podle svých slov) ne vlastní vinou rozvedený. Manželka ho (přestože v době, kdy si ji bral, byla věřící) pro jiné muže opustila. On zůstal opuštěný se synem, který mu byl svěřen do opatrovnictví. Po několika málo letech si našel novou životní partnerku, která je mu oporou do dnes. Jelikož byl vychován ve víře, bylo pro něj podle jeho vlastních slov „velmi těžké“ nejit ke svatému přijímání. Proto na první položenou otázku; *Je podle vašeho názoru přijímání svátostí důležité pro spásu člověka, nebo jsou i jiné cesty, jak dojít ke spáse?* Odpověděl, že je to hlavní cesta k dosažení spásy. Možná jsou i jiné cesty, ale ty mu nejsou známé. Stejně tak na druhou otázku; *Čím je pro vás slavení mše svaté bez možnosti svatého přijímání?* Zněla odpověď následovně: Je to mše, která by jako vůbec nebyla. Je to něco nedokončeného, co připomíná rozečtenou knihu bez posledních několika stran, v kterých je rozuzlení děje. Na třetí otázku; *Co pro vás znamená svátost manželství a svátost eucharistie?* Řekl, že vždy má přednost svátost eucharistie před manželstvím. Čtvrtá otázka; *Někdy se rozvedení lidé žijící v novém manželství snaží o plnohodnotný křesťanský život a ve víře vychovávají své, či partnerovy děti. Přesto jim není církví umožněno přijímat svátosti. Měla by se tato praxe podle vás změnit?* Dostal jsem jasnou stručnou odpověď: Rozhodně ano! Velmi překvapivá byla pro mě odpověď na pátou otázku; *Jaké jsou podle vašeho názoru hlavní argumenty církve, že nedovoluje přijímat svátosti lidem rozvedeným, kteří žijí v novém, civilním manželství?* Kdy konstatoval, že popravdě řečeno neví, jaké to důvody jsou. Velmi zásadní byla událost pro život pana S, související se šestou otázkou; *Pokusil/a jste se najít cestu, jak by bylo možné ve vašem případě přijímat svátosti? Pokud ano, jaký byl výsledek tohoto snažení?* Před několika

lety jim umožnil otec biskup Vojtěch Cikrle, svátosti přijímat, když se s partnerkou zavázali k životu ve zdrženlivosti, totiž úkonů, které jsou vyhrazeny manželům.²⁷

Na sedmou až devátou otázku; Jak se podle vás chová církev ke svým nekonformním členům? Cítíte se jako rozvedený/á plnohodnotným členem církevního společenství? Existuje v církevním společenství pastore rozvedených? Odpověděl vesměs kladně, s tím, že on i jeho partnerka mají s životem v církevním společenství jen ty nejlepší zkušenosti. Odpověď na desátou, poslední otázku; *Je podle vašeho názoru důležitá pastore rozvedených? Pokud ano, tak proč?* Zněla rovněž kladně. Pastore je důležitá z toho důvodu, aby se rozvíjel duchovní život rozvedených a prohlubovala se v nich víra.

2.4.2 Respondent B

Jako druhá, byla o rozhovor požádaná žena, které budeme říkat (paní M). Paní M je čtyřicet pět let, pracuje jako účetní a má dva syny. V dětství byla pokřtěná, avšak k prvnímu svatému přijímání, ani k biřmování nepřistoupila. Její víra byla vlažná. Svatbu měla v kostele a první manželství bylo svátostné. O rozvod požádala před dvanácti lety sama z důvodů, o kterých nechtěla mnoho hovořit, pouze se objevilo slovo „zrada“. Zároveň dodala, že by nastalou situaci z dnešního pohledu řešila jinak. Po rozvodu zůstala se svými syny čtyři roky sama bez partnera. V současné době žije s partnerem, který jí a oběma synům poskytl nový domov a rodinné zázemí. Vztah mezi jejím partnerem a oběma syny je ryze kamarádský a přátelský. Velmi vřelý je ovšem vztah mezi syny a jejich biologickým otcem. Na mše svaté začala pravidelně docházet až v době, kdy se všichni přistěhovali k jejímu nynějšímu příteli do současného bydliště. Ve víře se snaží vychovávat oba syny, kteří již svátosti přijímat mohou.

Na kladené otázky odpovídala stručně a mnohdy bylo potřeba více se o dané problematice rozhovořit a některé pojmy ozřejmit. Na první otázku; *Je podle vašeho názoru přijímání svátostí důležité pro spásu člověka, nebo jsou i jiné cesty, jak dojít ke spáse?* Odpověděla, že je pravděpodobně přijímání svátostí důležité, ale určitě budou i jiné cesty. Bylo ovšem nutné pokusit se objasnit, co je to spása a co jsou svátosti.

²⁷ Srov. FC 84.

Druhá otázka; *Čím je pro vás slavení mše svaté bez možnosti svatého přijímání?* Zněla odpověď následovně: Je to pro mě veliké duchovní povzbuzení a naplnění. Na třetí otázku; *Co pro vás znamená svátost manželství a svátost eucharistie?* Nebyla odpověď jednoznačná. Dalo by se říci, že význam těchto svátostí směřuje k Boží milosti a spáse člověka. Čtvrtá otázka; *Někdy se rozvedení lidé žijící v novém manželství snaží o plnohodnotný křesťanský život a ve víře vychovávají své, či partnerovy děti. Přesto jim není církví umožněno přijímat svátosti. Měla by se tato praxe podle vás změnit?* Odpověď byla naprosto shodná s odpovědí prvního respondenta, a sice jasná stručná odpověď: Rozhodně ano! Dále dodala, že mnohdy po spáchání těžkých zločinů se dotyčný vyzpovídá a je mu odpuštěno a přijímat svátosti může. Kdežto u rozvedených a znovu sezdaných je jim tento prohrěšek stále dokola při každé mši svaté připomínán tím, že nemohou ke svátostem přistoupit. Nehledě na to, že toto druhé manželství trvá třeba několik desetiletí. Odpověď na pátou otázku; *Jaké jsou podle vašeho názoru hlavní argumenty církve, že nedovoluje přijímat svátosti lidem rozvedeným, kteří žijí v novém, civilním manželství?* Byla, že hlavním důvodem je setrvání ve druhém manželství. Proč je ale setrvání v novém svazku pro církev nepřijatelné, v odpovědi nezaznělo. Šestá otázka; *Pokusil/a jste se najít cestu, jak by bylo možné ve vašem případě přijímat svátosti? Pokud ano, jaký byl výsledek tohoto snažení?* Naznačila jistý pokus o získání informací ke své situaci na církevním soudu. Jakmile se dozvěděla o nutnosti zajištění spousty dokumentů, svědectví o prvním svazku a dalších nutných úkonech k prověření daného stavu, od dalšího šetření upustila a možnost přijímat svátosti vzdala. Na sedmou otázku; *Jak se podle vás chová církev ke svým nekonformním členům?* Byla odpověď důležitá ve vztahu k čtvrté kapitole této práce. Ve vztahu celého církevního společenství k její osobě, byla odpověď velmi příznivá. Hůř dopadla ve vztahu církevních představitelů, tedy kněží. Podle jejích slov, v době, kdy potřebovala pomoc ve své situaci a slova povzbuzení od kněze, setkala se ve více případech s nepochopením a celkem s pohrdavým odmítnutím. Pouze v jednom případě našla kněze, který byl ochotný jejímu problému naslouchat a snažil se jí pomoci. Na osmou otázku; *Cítíte se jako rozvedený/á plnohodnotným členem církevního společenství?* Odpověděla, že rozhodně ano, že se s žádnou formou diskriminace, nebo opovržení nesečkala. Devátá otázka; *Existuje v církevním společenství pastorece rozvedených?* S negativní zkušeností z minulosti se domnívá, že nikoliv. Odpověď na desátou, poslední otázku; *Je podle vašeho názoru důležitá pastorece rozvedených?*

Pokud ano, tak proč? Zněla odpověď kladně a byla totožná s odpovědí prvního respondenta: Pastorec je důležitá z toho důvodu, aby se rozvíjel duchovní život rozvedených a prohlubovala se v nich víra. Dále je velmi důležitá, aby lépe hojily rány způsobené rozpadem původního manželství.

2.4.3 Respondent C

Třetí oslovenou respondentkou byla žena, které budeme říkat (paní V). Paní V má 44 let. S manželem, s kterým se rozvedla z vlastní iniciativy, měla civilní sňatek. Důvodem rozvodu bylo podle jejich slov domácí násilí, hraničící s ohrožením jejího života i životů jejich dvou dětí, které jsou v současné době již dospělé. Iniciační svátosti přijala v době po rozvodu. Po dvou letech od rozpadu manželství, si našla nového partnera, s kterým si společně s dětmi velmi rozumí. Její partner je rovněž katolík. Vlivem okolností nežijí s partnerem v regulérním manželství, a tudíž přestala přijímat svátosti.

Na první otázku; *Je podle vašeho názoru přijímání svátostí důležité pro spásu člověka, nebo jsou i jiné cesty, jak dojít ke spáse?* Odpověděla, že je to ta nejdůležitější cesta, ale možná budou i jiné. Druhá otázka; *Čím je pro vás slavení mše svaté bez možnosti svatého přijímání?* Byla odpověď velmi podobná s prvním respondentem. A sice: „Je to něco nedokončeného. Je to jako film, který se ke konci roztrhne a děj je nedokončený“. Na třetí otázku; *Co pro vás znamená svátost manželství a svátost eucharistie?* Oboje svátosti jsou pro lidský život velice důležité. Je, ale pravda, že svátost eucharistie je důležitější. Čtvrtá otázka; *Někdy se rozvedení lidé žijící v novém manželství snaží o plnohodnotný křesťanský život a ve víře vychovávají své, či partnerovy děti. Přesto jim není církví umožněno přijímat svátosti. Měla by se tato praxe podle vás změnit?* Stejně jako u předchozích respondentů byla odpověď jednoznačná. Bez jakéhokoli přemýšlení řekla důrazně, že rozhodně ano. Nicméně dodala, že je třeba rozlišovat jednotlivé případy a je nutná hluboká individualita. Odpověď na pátou otázku; *Jaké jsou podle vašeho názoru hlavní argumenty církve, že nedovoluje přijímat svátosti lidem rozvedeným, kteří žijí v novém, civilním manželství?* Důvodem je podle jejich slov cizoložství, kterého se partneři dopouštějí. Proč je to bráno ze strany církve jako cizoložství, z čeho tato námitka pramení, nevěděla. Šestá otázka; *Pokusil/a jste se najít cestu, jak by bylo možné ve vašem případě přijímat*

svátosti? Pokud ano, jaký byl výsledek tohoto snažení? Při rozhovoru s knězem, se bavili o budoucí možnosti sňatku, který v současnosti není na pořadu dne. Dozvěděla se o jisté možnosti, jak by bylo možné svátost eucharistie přijmout, ale tato možnost spojená s upřímným vyznáním a pokáním, by se neshodovala s jejím čistým svědomím. Na sedmou otázku; *Jak se podle vás chová církev ke svým nekonformním členům?* Byla odpověď kladná. Ve vztahu celého církevního společenství k její osobě, nezaznamenala ani náznak pohoršení. Na osmou otázku; *Cítíte se jako rozvedený/á plnohodnotným členem církevního společenství?* Odpověděla, že ano. Devátá otázka; *Existuje v církevním společenství pastore rozvedených?* Pravděpodobně ano, ale neví o ní. Odpověď na desátou, poslední otázku; *Je podle vašeho názoru důležitá pastore rozvedených? Pokud ano, tak proč?* Myslí si, že pro někoho ano a pro jiného může být kontra produktivní. Mohlo by to podle jejich slov v některých lidech vyvolat pocit sekularizace, jistého „škatulkování“ do různých skupin lidí s různým handicapem a mohlo by to vézt ke špatné integraci do církevního společenství.

2.4.4 Respondent D

Poslední respondentkou, kterou jsem požádal o rozhovor, byla žena, které budeme říkat (paní H). Paní H má 58 let. Je katolička a se svým manželem, rovněž katolíkem, měli svátostné manželství, které trvalo 14 let. Narodily se jim dvě dcery, které jsou nyní již dospělé. Po těchto společně strávených letech, požádala paní H o rozvod, jehož důvodem bylo podle jejich slov, její dlouhodobé a trvalé nepřijetí do rodiny ze strany maminky manžela, v kterém neměla oporu a zastání. Rozvod, výchova dcer a majetkové vyrovnání proběhlo v naprostém klidu a vzájemné dohodě. Po rozluce žila sama bez partnera v rodinném (příbuzenském) kruhu, který ji poskytl zázemí a pocit bezpečí. S bývalým manželem má ona i obě dcery stále přátelský vztah. V současné době žije s přítelem a to je důvod, pro který namůže přijímat svátosti. Na kladené otázky odpovídala s velkou rozvahou a rozmyslem.

Na první otázku; *Je podle vašeho názoru přijímání svátostí důležité pro spásu člověka, nebo jsou i jiné cesty, jak dojít ke spáse?* Odpověděla, že je to nejdůležitější cesta. Jiná možná není. Druhá otázka; *Čím je pro vás slavení mše svaté bez možnosti svatého přijímání?* Odpověděla, že i když nemůže přijmout eucharistii, je pro ni mše svatá naprostou duchovní posilou a obohacením. K třetí otázce; *Co pro vás znamená*

svátost manželství a svátost eucharistie? Řekla, že svátost eucharistie je jistě nejdůležitější, ale sama upřednostňuje podporu na cestě životem, která se jí dostává ze strany partnera. Čtvrtá otázka; *Někdy se rozvedení lidé žijící v novém manželství snaží o plnohodnotný křesťanský život a ve víře vychovávají své, či partnerovy děti. Přesto jim není církví umožněno přijímat svátosti. Měla by se tato praxe podle vás změnit?* Rozhodně ano. Neměla by se těmto lidem jejich vina stále připomínat. Je ovšem důležitý individuální přístup. Odpověď na pátou otázku; *Jaké jsou podle vašeho názoru hlavní argumenty církve, že nedovoluje přijímat svátosti lidem rozvedeným, kteří žijí v novém, civilním manželství?* Důvodem je tvrzení „co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“! Více odpověď nerozváděla. Šestá otázka; *Pokusil/a jste se najít cestu, jak by bylo možné ve vašem případě přijímat svátosti? Pokud ano, jaký byl výsledek tohoto snažení?* Obrátila se na církevní soud, ale při představě složitého řešení a náročnosti, snahu vzdala. Na sedmou otázku; *Jak se podle vás chová církev ke svým nekonformním členům?* Byla odpověď negativní. Má velmi špatné zkušenosti, hlavně ze strany kněží. Na osmou otázku; *Cítíte se jako rozvedený/á plnohodnotným členem církevního společenství?* Odpověděla, že mezi ostatními věřícími určitě ano. Devátá otázka; *Existuje v církevním společenství pastorece rozvedených?* O žádné neví. Odpověď na desátou, poslední otázku; *Je podle vašeho názoru důležitá pastorece rozvedených? Pokud ano, tak proč?* Myslí si, že spíše ne. Stejně jako u předchozí dotazované, by to mohlo podle jejich slov v některých lidech vyvolat pocit sekularizace, jistého „škatulkování“ do různých skupin lidí s různým handicapem a mohlo by to vézt ke špatné integraci do církevního společenství.

2.5 Vyhodnocení kladených otázek

Snahou tedy bylo vyslechnout názory lidí, kterých se rozpad manželství a možnosti přijímání svátostí přímo týká a přitom aby každý z nich prožil jiné životní události, které byly s rozvodem spojeny. Z rozdílnosti životních událostí jednotlivých respondentů vyplívá také rozdílnost v přístupu k jednotlivým tématům, kterými se rozhovor zabýval.

Z celkové analýzy vyplývá, že přijímání svátostí je pro všechny dotazované velmi důležité. Je ale s podivem, že pouze první respondent učinil vše, co mohl, včetně vzdání

se úkonů spojených s intimní oblastí manželství, aby svátosti přijímat mohl. U ostatních dotazovaných je tato důležitost spíše podřazena rodinnému a partnerskému soužití.

Z odpovědí na druhou otázku je pro dva dotazované mše svatá bez možnosti přijímání svátostí, něco neúplného, nedokončeného, naopak u ostatních dvou je i tak velkým duchovním povzbuzením a posilou. Zde je velmi pozitivní, že i přes nemožnost přijetí eucharistie, nikdo ze tří dotazovaných na slavení mše svaté nezanevřel a dle svých možností se tohoto slavení pravidelně účastní.

Pro všechny dotazované je svátost eucharistie velmi důležitá. Podle většiny respondentů důležitější než svátost manželství. Pouze čtvrtá dotazovaná otevřeně přiznala, že je pro ni partnerský vztah důležitější.

Ohledně umožnění přístupu rozvedených a znovu sezdaných k přijímání svátostí, byla odpověď jednoznačná a striktní ve všech čtyřech případech; „*rozhodně ano*“! Zde je nutné poznamenat, že pouze třetí dotazovaná uvedla, že je zde nutný individuální přístup a rozlišování jednotlivých případů. Z odpovědí byla vesměs cítit jistá dotčenost nad tím, že se rozvedeným a znovu sezdaným přijímání svátostí neumožňuje.

Povědomí, proč církev neumožňuje těmto lidem přijímat svátosti, mají všichni shodné. Je to podle nich setrvání v hříchu, rozdělení toho, co Bůh spojil a porušení nerozlučitelnosti manželství. O co se však církev opírá a na co odkazuje, když druhý sňatek, nebo partnerské soužití odmítá, nikdo nevěděl. Jeden z dotazovaných má umožněno opět svátosti přijímat. Druhá tázaná, by za jistých podmínek mohla ke svátostem rovněž přistoupit, ale pro své čisté svědomí zatím nechce. Ostatní dva tuto možnost pro složité a časově náročné řešení vzdali.

Ve vztahu rozvedených a církevního společenství, by se daly všechny odpovědi rozdělit na dvě části. Na vztah mezi rozvedenými a církevním společenstvím, jako celkem. Zde se všichni shodují, že je vše v naprostém pořádku a nikdo se necítí jako druhořadý, nebo méněcenný. Dále na vztah mezi rozvedenými a církevními představiteli, kdy dva dotazovaní cítili ze strany kněží náznak jisté méněcennosti, ponížení, druhořadosti a nepochopení jejich situace.

Rozdílné byly pohledy na pastorační práci rozvedených. U jednoho dotazovaného, pastorační práce existuje a je důležitá pro rozvíjení duchovního života. Podle dvou dotazovaných neexistuje vůbec a u jedné, snad existuje, ale neví o ní.

Důležitost pastorační práce se různí v pohledu na její prospěšnost. Ve dvou případech, by měla napomáhat k opětovnému začlenění rozvedených mezi plnohodnotné členy

církevního společenství a pomoci jim v rozvoji duchovního života. Ve zbylých dvou případech je podle dotazovaných důležité rozlišování a citlivost pro jednotlivé lidské příběhy, aby se tito lidé nesekularizovali a nestávali se vyčleněnými skupinami věřících.

2.6 Závěr praktické části a shrnutí výsledků

Jaký závěr můžeme tedy vyvodit z těchto rozhovorů? Jistě nemohou být výsledky paušalizovány. Na druhou stranu to, že se v určitých bodech výpovědi shodovaly, svědčí o jistých rezervách, či problémech v komunikaci mezi respondenty a představiteli církve. V některých případech vyplynulo z odpovědí nepochopení pravé příčiny, proč v určitých situacích jedná církev tak, jak jedná. Rovněž některé názory týkající se přijímání svátostí, nebo přístupu církevních představitelů k rozvedeným, byly proneseny velmi svérázně, až militantně. To ovšem vyplynulo z jejich vlastní zkušenosti, kterou si prožily.

Platí zde základní pravidlo: „Rozlišování“. Pokud má někdo opravdovou touhu po přijímání svátostí, bez ohledu na to, jaký mají, či nemají pro člověka v jeho povědomí spásonosný význam, bude se snažit učinit maximum, aby svátosti přijímat mohl. Můžeme to přirovnat k touze prvních křesťanů, kteří aby mohli přijmout křest, byli ochotni vydat se na dlouhou, mnohdy trnám a odříkáním posetou cestu.²⁸ Ona totiž cesta spojená s touhou po možnosti přijímat svátosti pro člověka zasaženého trpkou zkušeností rozvodu je neméně složitá. Na jejím konci však přinese svátost pro člověka své kýžené plody.²⁹ Je zřejmé, že touhu po svátostech projeví všichni dotazovaní. Pouze první z nich byl ochotný se na tuto dlouhou cestu vydat.

Nejčastěji uváděným důvodem proč církev neumožňuje rozvedeným a znovu civilně sezdaným lidem přijímání svátostí, bylo uvedeno „neustálé setrvávání v hříchu“. Proč toto druhé manželství nemůže být svátostné, jsme si vysvětlili v předchozí kapitole. Dlouhá cesta ke svátostem, která byla zmíněna výše, vyžaduje rovněž velkou míru kajícího obrácení. Je tedy nezbytné, aby ten kdo opravdu po svátostech touží,

²⁸ Srov. CAMPATELLI, Maria. *Křest : Každý den u pramenů nového života*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 40.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 53.

vyšel sám ze sebe a plně si uvědomil, že on je ten první, kdo musí vykročit ke svému cíli. Toto vykročení může mít třeba formu skrytého pokání, jak bylo známé na konci raného středověku.³⁰

Na druhou stranu není možné někoho odsuzovat pro rozhodnutí vzdát se možnosti přijímání svátostí ve prospěch výchovy dětí v úplné rodině. Nelze také přehlédnout fakt, že první respondent, který jako jediný svým odhodláním dosáhl cíle své touhy, je již požeňnaného věku. O to snadnější bylo jeho rozhodnutí žít nový partnerský život tak, aby nic nebránilo plnohodnotnému slavení eucharistie. Jistě zaslouží velký obdiv mladí lidé, kteří se rozhodnou pro nový partnerský vztah, který ovšem dobrovolně žijí ve zdrženlivosti od intimního života tzv. „josefské manželství“.³¹

Jako závěr tohoto výzkumu, nebo spíše rozhovorů může být konstatování, že nejdůležitější pro zdravý duchovní růst, posilu naděje a upevnění víry je jistě oboustranná vůle ke vzájemné komunikaci, vysvětlování a hlavně porozumění. Bez těchto předpokladů poroste podhoubí vzájemného osočování a nedůvěry, které může vést k opuštění církve a bohužel i ke ztrátě víry.

³⁰ Srov. ZERHAU, Leo. *Svátostné pokání v různých liturgických tradicích*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 43.

³¹ Srov. ZERHAU, Leo. *Svátostné pokání v různých liturgických tradicích*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 23.

3 CÍRKEV A JEJÍ SLUŽBA BOŽÍMU MILOSRDENSTVÍ

Také bychom mohli říct: Církev nikoho neodsuzuje, ale ...?! Na jedné straně se mohou rozvedení a znovu civilně sezdání cítit ve shromáždění věřících jako druhořadí, nebo méně cenní, jelikož jejich situace je v rozporu s učením církve, potažmo hlásáním evangelia o nerozlučitelnosti manželství dvou pokřtěných lidí a zde je nutné podtrhnout, že mnohdy na ně takto ostatní věřící pohlíží, na straně druhé církve, jejímž posláním je přivést všechny lidi a zvláště pokřtěné ke spáse, nemůže opustit ty, kteří se jakýmkoliv způsobem odchýlili od jejího učení. Zvláště ty, kteří vstoupili do nového manželského svazku a přitom byli již jednou svátostnou smlouvou spojeni s partnerem.

Jaké oficiální stanovisko zastává církev k těmto lidem, kteří si prošli, nebo prochází manželskou krizí a z různých důvodů se uchylují k životu ve společenství nového partnera, či partnerky? Mění se pohled církve na postavení těchto lidí ve společenství věřících, vzhledem k vývoji v celé dnešní společnosti? Platí i v této otázce motto II. Vatikánského koncilu (*aggiornamento*) – „zdnešnění“? Za zmínku zde stojí uvést citaci z *Codex iuris canonici*³² z roku 1917 (kán. 2356), který ještě označuje civilně znovu sezdané rozvedené za bigamisty, kteří jsou tím pádem (*ipso facto*) bezectní a které je možné podle míry zavinění exkomunikovat nebo jim uložit osobní interdikt. Naproti tomu *Codex iuris canonici*³³ z roku 1983 (kán. 1093) ve své interpretaci mnohem více zohledňuje situaci rozvedených, tresty nevyhrožuje, hovoří o stavu neplatnosti manželství, které vytváří překážku „veřejné počestnosti“. Několik omezení, však stále zůstalo a nadále zůstává v platnosti. Co je tedy onou církevní naukou a oním oficiálním stanoviskem? Jedním z klíčových textů řádného učitelského úřadu církve, který upravuje současnou pastorační praxi, je apoštolská exhortace sv. Jana Pavla II. *Familiaris consorcio*, která vznikla na základě biskupské synody o rodině v říjnu roku 1980.

³² Srov. TRETERA, J. R., Novodobé předpisy kanonického práva a jejich překlady, [online], in *Revue pro církevní právo*, 2 (1995); Dostupné na World Wide Web: < <http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/tretera.htm/>

³³ Srov. *Kodex kanonického práva*, (Codex Iuris Canonici, dále jen „CIC“). 1 vyd. Praha : Zvon 1994. 812 s. ISBN 80-7113-082-6.

3.1 Apoštolská adhortace Jana Pavla II., *Familiaris consortio*

Apoštolská adhortace³⁴ *Familiaris consortio* z 22. listopadu 1981, která má podtitul O úkolech křesťanské rodiny v dnešním světě, je základní naukou papeže Jana Pavla II. o manželství a rodině. Je určena biskupům, kněžím a věřícím celé katolické církve. Celá adhortace je rozdělena do čtyř kapitol, přičemž každá kapitola rozvíjí úvodní téma, které zdůrazňuje, že manželství a rodina patří k nejcennějším statkům lidstva, a církve si je toho vědoma.³⁵

V první části nazvané „Rodina dnes – světlo a stíny“, jsou čtenáři seznámeni se situací rodiny, v jaké se dnes nachází. Synodální otcové poukazují na stále znepokojující narůstání rozvodů a následné nové soužití i u věřících, trpění pouhého občanského sňatku, církevní sňatky bez živé víry a odmítání mravních norem pro křesťanské uplatňování sexuality v manželství.³⁶ Papež si dobře uvědomuje, že počet rozvodů bude stále narůstat. Pro obnovení dnešní společnosti je nutné, aby si každý uvědomil prvenství mravních hodnot, pochopil konečný smysl života a jeho základní hodnoty.³⁷

Hned v úvodu druhé části s názvem „Manželství a rodina v Božím plánu“, je připomenut samotný prvopočátek lidství, kdy Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a podobě: z lásky ho povolal k životu a současně ho určil k lásce. Láska je ve své podstatě dar. Když se manželé navzájem sobě darují, vydávají ze sebe novou skutečnost-dítě, živý obraz své lásky. Díky svátostnému charakteru manželství se muž a žena spojují nejhlubším způsobem a nerozlučně až do smrti. Tato věrnost není v protikladu se svobodou osoby. Naopak jí ponechává účast na tvůrčí moudrosti Boží.³⁸

V třetí části pojmenované „Úkoly křesťanské rodiny“, se zdůrazňuje, že dějinné úkoly, k jejichž plnění Bůh rodinu povolal, vyplývají z její podstaty a představují dynamický a existenciální rozvoj této podstaty. Každá rodina nalézá a objevuje v sobě

³⁴Adhortace v překladu znamená povzbuzení či vybidnutí.

³⁵Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio*, apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Vatikán 1981. Praha : Zvon, 1992, čl. 15.

³⁶Srov. Tamtéž, čl. 7.

³⁷Srov. Tamtéž, čl. 8.

³⁸Srov. Tamtéž, čl. 11-14.

nepřeslechnutelnou výzvu „Rodino, staň se tím, čím jsi“. Mezi všeobecné úkoly rodiny patří vytváření osobního společenství, služba životu, účast na vývoji společnosti a účast na životě a poslání církve.³⁹

Konečně čtvrtá část se věnuje církevnímu doprovázení křesťanské rodiny na její cestě. Má název „Pastorace rodin“, a je pro tuto práci nejdůležitější. Často je v mnoha bodech na tuto část odkazováno, zejména na článek 84, který se stal výchozím pro mnoho dokumentů, ale rovněž teologických diskusí. Tento důležitý článek čtvrté části adhortace se věnuje problematice rozvedených, kteří žijí v novém svazku, nebo uzavřeli nový civilní sňatek. Rozvíjí téma znemožnění přístupu takto poznamenaných lidí k možnosti přijímat svátosti. Papež Jan Pavel II. k tomuto problému uvedl:

„Spolu se synodou bych chtěl duchovní správce a celé společenství věřících důrazně vybídnout, aby rozvedeným pomáhali se starostlivou láskou tak, aby se necítili odloučení od církve. Vždyť jako pokřtění mohou, ba musí mít účast na jejím životě. Mají být vybízeni k tomu, aby naslouchali Božímu slovu, účastnili se oběti mše svaté, pravidelně se modlili, podporovali obec v jejích dílech bliženecké lásky a v iniciativách bojujících za spravedlnost, vychovávali děti v křesťanské víře, zachovali si kajícího ducha a konali skutky pokání, a tak aby den ze dne na sebe svolávali Boží milost. Církev se má za ně modlit, dodávat jim odvahy, projevovat se jim jako milosrdná matka, a tak je udržovat ve víře a naději.“⁴⁰

Přestože od vzniku této adhortace uplynulo letos třicet čtyři let, jsou témata, kterými se zabývá stále aktuální a mnoho z nich společnost stále rozděluje. Proto se současný papež František, snaží svou činností neustále rodiny podporovat a evangelizovat. Jednou z jeho mnohých aktivit, bylo vyhlášení biskupské synody o rodině na letošní říjen, roku 2015, kterou svolal do Říma.

³⁹ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio*, apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Vatikán 1981. Praha : Zvon, 1992, čl. 17.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, čl. 84.

3.2 Biskupská synoda o rodině v Římě 2015

Biskupská synoda je shromáždění biskupů, kteří mají za úkol pomáhat papeži svou radou při vedení celé katolické církve. Již v roce 1965. byla papežem Pavlem VI. Biskupská synoda ustanovena jako stálá instituce. Jak napsalo vatikánské tiskové středisko na svých stránkách; Je to místo, kde se biskupové setkávají mezi sebou, kolem papeže a s ním, místo sdílení, informací a zkušeností, společného hledání všeobecně platných pastoračních řešení. Od svého ustanovení proběhlo již několik synod, které projednávaly různá témata, jako např. r. 1980 o rodině, r. 1983. o smíření a pokání, r. 1987. o úloze laiků v církvi, r. 1996. o zasvěceném životě, r. 2008. o Božím slovu, r. 2012. o nové evangelizaci. Zvláštní shromáždění r. 2009. se věnovala církvi v Africe a r. 2010. církvi na Středním východě.

Jednání synody může probíhat třemi způsoby: 1. *Řádné generální shromáždění*. Biskupové z celého světa v širším zastoupení se periodicky (3-4 roky) schází, aby diskutovali o aktuálních otázkách. 2. *Mimořádné generální shromáždění*. Biskupové v užším zastoupení se schází v určený čas, aby diskutovali o naléhavých tématech, které vyžadují rychlou odpověď. 3. *Zvláštní shromáždění*. Biskupové z jedné geografické oblasti se v určený čas schází, aby diskutovali o otázkách spojených s jejich regionem.

Tématem tohoto XIV. řádného zasedání biskupské synody je „Povolání a poslání rodiny v církvi a v současném světě“. Uzavírá tak proces, který začal před dvěma lety rozesláním dotazníku biskupským konferencím z celého světa. Ten umožnil sestavit jakýsi „*panoramatický pohled*“ na současnou situaci rodin. Na základě odpovědí byl vypracován pracovní dokument, tzv. *Instrumentum laboris*, pro mimořádné zasedání biskupské synody, které se konalo ve dnech 5. - 19. října 2014.

Tématu rodiny se biskupové věnovali ve dvou fázích: při již zmiňovaném mimořádném shromáždění (5. - 19. října 2014) a při řádném shromáždění (4. - 25. října 2015). Období, které obě setkání spojuje, je věnováno reflexi nad tématy souvisejícími s rodinou. Na mimořádném shromáždění zastupoval Českou biskupskou konferenci olomoucký arcibiskup Jan Graubner a na řádném jednání to byl královéhradecký biskup Jan Vokál.⁴¹

⁴¹ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, Základní informace o biskupské synodě, [online]. Vloženo 2015-10-2. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zakladni-informace-o-biskupske-synode/>>

Za zmínku stojí připomenout, že mezi účastníky jednání nebyli pouze synodní otcové, kterých bylo 270 a zastupovali všechny kontinenty, ale i delegáti nekatolických církví, odborníci a spolupracovníci. Mimořádné a důležité místo zaujímali svými zkušenostmi a svědectvími manželé a rodiče, kterým byl dán vzhledem k tématu zvláštní prostor.

Text závěrečné zprávy synody o rodině (tzv. *Relatio finalis*), který je připravený pro Svatého otce Františka k podpisu⁴², byl ve všech 94 bodech schválen dvoutřetinovou většinou. Samotný text je podle vatikánského tiskového mluvčí Federica Lombardiho „*mimořádně bohatý a hutný a také dobře vyvážený a organizovaný*“. Podle papeže Františka nedává vyčerpávající odpovědi na veškeré situace, avšak staví rodinu i s jejími obtížemi do světla evangelia. Zpráva je rozdělená na tři části, z nichž každá obsahuje čtyři kapitoly.

První část nazvaná „*Církev naslouchá rodině*“, se věnuje různým situacím, v kterých se rodiny v dnešním světě nacházejí a problémům, kterým musí čelit. Věnuje se také měnící se společnosti, vztahu rodiny a kultury, rodiny a ekonomiky, ale také otázkám ekologie, samoty a chudoby. Pozornost si zaslouží témata v dnešní době obzvláště palčivá, a tak se věnuje lidem bez rodiny, utečencům, pronásledovaným, vdovcům a vdovám i těm, co prožívají samotu a smutek.

Druhá část s názvem „*Rodina v Božím plánu*“, se snaží představit rodinu v Písmu svatém a v učení církve. Zabývá se rovněž učením o rodině ze strany posledních papežů, tedy od papeže Pavla VI. až po současného papeže Františka. Mezi její hlavní témata patří nerozlučitelnost a plodnost manželství, vztah mezi rodinou, církví a milosrdenstvím.

Třetí, poslední část s nadpisem „*Poslání rodiny*“, se pokouší o nalezení odpovědi k aktuálním palčivým tématům, jakými jsou např. příprava na manželství, doprovázení lidí po rozvodu, nebo v druhém, či smíšeném manželství. Je zde také otevřeno téma situace lidí s homosexuální orientací.

Z tohoto širokého okruhu témat je patrné, že se synoda zabývala různorodou problematikou vztahů rodiny a celého okolí, které ji obklopuje a které na ni působí. Pro potřeby této práce je mimo jiné velmi důležitá kapitola věnující se „*doprovázení v různých situacích*“. Tímto textem zůstává v platnosti učení církve o nerozlučitelnosti

⁴² Synoda je pouze poradní orgán.

manželství. V Kristu se však spojuje pravda s milosrdenstvím. Toto je zdroj pro přijetí všech, kdo jsou zranění. O doprovázení píše synodní otcové:

*„Synoda oceňuje a povzbuzuje rodiny, které ctí krásu křesťanského manželství. Současně chce podporovat pastorační rozlišovací situace, v nichž přijetí tohoto daru je jen stěží doceněné nebo je různými způsoby poškozené. Je velkou zodpovědností udržet s těmito lidmi pastorační dialog, aby se jim umožnilo vrátit k opravdové otevřenosti evangelium manželství a rodiny ve své plnosti“.*⁴³

K situaci rozvedených, kteří žijí v novém civilním svazku a nutnosti jejich pastoračního doprovázení synodní otcové dále píše:

*„Nejen se nesmí cítit jako exkomunikováni, avšak musí jim být umožněno žít a vrátit jako živé údy církve, kterou vnímají jako matku, jež je vždy přijímá, s láskou se jich ujímá a povzbuzuje je na cestě evangelia“.*⁴⁴

Závěrem je nutné zdůraznit klíčový pojem ve vztahu rozvedených a znovu seždaných a jejich možnosti přijímat svátost eucharistie. Tím pojmem je „rozlišování“. Jsou tak prohlubována slova papeže Jana Pavla II., podle kterého musí být rozlišováno mezi těmi, kdo se všemi silami snažili manželství zachránit, a těmi, kdo je vědomě zničili. Je tedy úlohou kněží doprovázet tyto lidi podle učení církve a pokynů biskupa, aby si jak píše synodní otcové;

*„Uvědomili svou situaci před Bohem a našli cestu k plnější účasti na životě církve. Rozhovor s knězem, pomáhá v utvoření správného úsudku o tom, co brání plnější účasti na životě církve a o krocích, které tomu mohou napomoci“.*⁴⁵

S trochou nadsázky se dá přirovnat práce všech zúčastněných církevních otců, ale i laiků na synodě k čištění studánky, která je pramenem a zdrojem pro čerpání síly, inspirace a pomoci v doprovázení všech zraněných a potřebných. Podle slov papeže Františka: *„Má být církev ta, která má brány otevřené dokořán, aby přijala potřebné, kající, nejen spravedlivé, která se nebojí vyhrnout rukávy, aby nalila olej a víno do ran lidí“.*⁴⁶

⁴³ Srov. BISKUPSKÁ SYNODA, Závěrečná zpráva biskupské synody v češtině, [online]. Vloženo 2015-11-13. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>>

⁴⁴ Srov. Tamtéž.

⁴⁵ Srov. Tamtéž.

⁴⁶ Srov. Tamtéž.

3.3 Život rozvedených v církvi a jejich pastore

Církev má tedy podle synody svou pastorační všechny zraněné a kající doprovázet a povzbuzovat. Ptáme-li se na důležitost pastore pro rozvedené, bude také nutné odpovědět si na otázku, co to pastore je? Podle teologa Aleše Opatrného Pastore znamená zabývání se lidmi v konkrétních životních podmínkách, tedy v určité zemi, v určité dějinné situaci, v určitém historickém a kulturním kontextu. Jejím posláním je řešit konkrétní problémy konkrétních lidí ve světle a síle evangelia.⁴⁷ Jinými slovy, by to měla být služba, nebo pomoc církve a tím i každého jejího člena všem, kdo nějakou pomoc, či podporu potřebují. Jako cíl si tato slova dala katolická církev již v roce 1965, kdy papež Pavel VI. podepsal konstituci *Gaudium et spes*. Tato konstituce je jedním ze schválených dokumentů II. Vatikánského koncilu a její předmluva začíná slovy:

Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu. (GS 1)

V čem je tedy pastorační činnost církve pro rozvedené důležitá? Předně tím, že se nikdo, ať je jeho životní situace jakkoliv výjimečná, ať jsou to lidé rozvedení, nebo osamocení, lidé tělesně, či duševně postižení, ať jsou to lidé s kriminální minulostí, nesmí cítit jako méně cenný, opuštěný, nebo jakkoli znevýhodněný, či dokonce diskriminovaný. Jednou z možností, jak se těmto lidem věnovat jsou duchovní cvičení se zaměřením právě na danou cílovou skupinu. Na druhé straně, musí být duchovní pastýři a církevní společenství jako celek velmi opatrní, aby se tyto jednotlivé skupiny příliš nesekularizovali. Je nanejvýš potřebné a důležité tyto lidi postupně začleňovat do běžného společenství, aby se jejich zranění nestalo trvalým.⁴⁸ Nicméně i vytváření společenství těchto lidí je velmi důležité jak pro ně samotné, tak i pro ostatní, kteří prožívají stejnou bolest. Cílem takových setkávání není jistě lamentování nad svým osudem, s projevy jisté sebelítosti, či kritiky bývalého partnera. Velmi přínosné může

⁴⁷ Srov. OPATRNÝ, Aleš. *Pastore v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 9.

⁴⁸ Srov. Tamtéž.

být vzájemné sdílení se, předávání si zkušeností, jak se vypořádávat s tímto břemenem, s touto životní ránou, jakou bezesporu pro každého dotčeného rozvod je. Je to rána, která se zcela nezažije do konce života, ale je to také zranění, které nesmí lidský život znehodnocovat.⁴⁹

Jak tedy může rozvedený člověk prožívat plnohodnotný život v církevním společenství, tedy ve shromáždění věřících? Zde je opět nutné určité rozdělení podle situace, v jaké se tito věřící lidé nacházejí. Tak, jako v předchozích kapitolách bylo poukázáno na rozdílnost v přístupu k těm, kdo rozvod zavinili, stali se jeho příčinou a k těm, kdo tuto hořkou životní situaci nezavinili, ale byla pro ně jedinou možností vyřešení manželské, či rodinné krize a stali se tak nedobrovolně opuštěnými. Stejně tak bude rozdílným úhlem pohledu hodnotit svou životní situaci a hledat vhodné řešení svého problému ten, kdo je sice civilně rozvedený, ale jeho manželství, které bylo uzavřeno jako svátostné, je stále platné a nadále setrvává sám bez nového partnera a ten, kdo třeba kvůli dětem, nebo z jiných příčin vstoupil do nového civilního svazku.

Velmi často se setkáváme s tendencí spojovat problém rozvedených v církvi s otázkou možnosti, či spíše nemožnosti přijímat svátosti. Pokud jsou ti, jež byli nuceni podstoupit bez vlastního zavinění toto martyrium rozvodu a nadále zůstávají sami, náleží jim právem uznání a obdiv, ale i pomoc ostatních věřících k překonání složité životní situace.⁵⁰ Těmto lidem v přijímání svátostí nic nebrání. Pokud se však tito lidé ocitají v situaci, že jsou rodiči a mají před sebou výchovu svých potomků, stojí často na křižovatce rozhodnutí; mají-li zachovat věrnost a soustředit se na plnění rodinných povinností a křesťanský život bez partnera,⁵¹ nebo soustředit pozornost na hledání nejvhodnějšího řešení nastalé situace ve prospěch výchovy a vývoje svého potomka i za cenu nového partnerského stavu. Zde je potřeba položit si velmi důležitou otázku, co je pro takový vývoj dítěte lepší. Je všeobecně známo, že daleko přínosnější pro dítě je, má-li oba rodiče, kteří mu vytváří pevné zázemí domova a rodiny. To platí i v situacích, kdy jeden z rodičů zemře a jeho roli převezme nový partner, který se s láskou dokáže o svěřené dítě starat. Zde tedy platí dvojnásobně ono biblické: „*Není dobré, aby člověk byl sám*“ (Gn. 2,18).

⁴⁹ Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Život rozvedených v církvi*. 1. vyd. Praha : Pastorační středisko, 1994.

⁵⁰ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio, apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Vatikán 1981. Praha : Zvon, 1992, čl. 83.

⁵¹ Srov. Tamtéž.

Praxe potvrzuje, že nejlepší pro evangelizaci druhých, je vlastní příklad života žitého ve víře. Jinými slovy; je-li o nás známo, že druhé často pomlouváme, těžko můžeme někoho poučovat, aby dodržoval osmé přikázání. Jak tedy může být rodič, který nemůže přijímat svátosti, dobrým příkladem pro děti, které chce vychovávat ve víře? A jak bude osmileté dítě, které se připravuje na první svaté přijímání vnímat rodičův povzdech: „Já k přijímání nemohu, ale pro tebe je to dobré“. I zde je však možné řešení, které je ale určeno spíše starším lidem, a sice soužití jako přátelé, někdy se uvádí „*jako bratr a sestra*“. To znamená zřeknutí se určitých aktů spojených s manželstvím. Je zcela pochopitelné, že zavázat se k tomuto slibu je pro velkou většinu mladých lidí velmi obtížné, přímo až nepředstavitelné. Čím tedy církev argumentuje, že rozvedeným a znovu sezdaným neumožňuje přijímat svátosti?

Miroslav Adam⁵² teologické zdůvodnění kanonickoprávních omezení připisuje objektivní situaci, v jaké se rozvedení a znovu sezdaní nacházejí. Jak uvádí; ve skutečnosti protirečí požadavku obrácení, který je součástí svátosti pokání, že totiž mají pevné předsevzetí vícekrát již nespáchat hřích, z kterého se zpovídají. Stejně tak protirečí nerozlučitelné smlouvě lásky mezi Kristem a církví, která se naznačuje a uskutečňuje během slavení eucharistie. Církev tedy dala i přes určité rozdílnosti pohledů jak v historickém kontextu, tak vzhledem na různé křesťanské tradice a s ohledem na Písmo svaté na tyto diskuse o možnosti přístupu rozvedených ke svátostem jasnou odpověď.⁵³ Když mluvíme o různých křesťanských tradicích, stojí za zmínku praxe některých pravoslavných tradic, kdy rozvedeným po uplynutí několika let v pokání umožní druhý sňatek. Tato pastorační praxe je zdůvodněna *oikonomií*, tedy, že církev dává lidem zakusit božskou velkodušnost a Boží otcovství. Katolická církev tento postup nikdy neodsuzovala.⁵⁴

Pokud tedy nebudeme problematiku vztahu rozvedených a církve vztahovat pouze na otázku možnosti přijímání svátostí, které jsou v první řadě darem, a nikdo si na ně nemůže činit nárok, zůstane několik dalších možností, jak mohou být rozvedení

⁵² Srov. CSNTOS, Ladislav. *Slovo nádeje : Formy spirituality katolíků, kteří žijí v nesvatostnom manželstve*. 1. vyd. Trnava : Dobrá kniha, 2010, s. 126.

⁵³ Srov. JAN PAVEL II., *Familiaris consortio, apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Vatikán 1981. Praha : Zvon, 1992, čl. 84.

⁵⁴ Srov. AMBROS, Pavel. (ed.) *Svätostná pastorace v českém sekulárním kontextu*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014, s. 338.

plnohodnotnými členy církevního společenství a na druhé straně, jak může církev svou pastorační činností lidem k plnohodnotnému začlenění do společenství věřících pomoci. Podmínkou k tomuto začlenění musí být upřímný oboustranný pokus o narovnání vztahů mezi rozvedenými na jedné straně a církví na straně druhé. Aby toto narovnání vztahů mohlo proběhnout, musí každá strana vyjít sama ze sebe a přijmout postoj, názory a úsilí strany protější. Rozvedený musí mít snahu přijmout trvalý postoj církve, která odmítá uzavření nového nesvátoznámého sňatku. Církev a celé její společenství musí těmto lidem naslouchat a vyvinout upřímnou snahu pomoci jim v jejich snaze o život s čistým svědomím a o život spojený s církví.⁵⁵

Církev tedy svou pastorační činností musí ty, jež s upřímností v srdci hledají Boží království, vést k tomu, aby tento cíl svého hledání upřednostňovali před pomíjivými stavy tohoto světa. Boží království musí mít přednost před úspěšně prožitým životem, úspěchem v práci, životě i společnosti. Jako věřící člověk musí plně důvěřovat Božímu působení a tak by měl i za svou hořkou životní zkušeností vidět Boží plán, který se mnohdy ukáže zřejmým až s odstupem času. Bůh miluje každého člověka, tedy i toho, kdo klopýtl, ale i toho, kdo se cítí zraněný, nebo opuštěný.

Proto je také důležitým pastoračním úkolem církve povzbuzovat takto zraněné lidi k životu, kde neúspěch a nedokonalost není známkou méněcennosti konkrétního jedince, ale výrazem lidské slabosti před Bohem. Je tedy potřebné nespolehat se v řešení těžkostí pouze na sebe, ale v pokoře vyznat, že Bůh každému, tedy i tomu, kdo zůstane bez nového partnera, pomáhá a neopouští ho.

Rozvedeným se mnohdy jeví jejich situace jako bezvýchodná, a další život pro ně nemá dobrou perspektivu. Často jsou tyto stavy doprovázeny pocitem viny z rozpadu manželství, či špatné svědomí s nemožností dodržet církevní předpisy a přikázání. I zde je třeba nabádat k vytrvalosti v modlitbě a prosbám o Boží vnuknutí. Bůh člověka miluje a dává mu přednost před předpisy (srov. Mk. 2,27). Začátkem každé následné možné pastorační intervence je vzájemné odpouštění a narovnání dopadů rozpadu manželů. Často tedy vnuknutím člověku napoví podobu kajícího a nápravy dopadů rozpadu.

⁵⁵ Srov. AMBROS, Pavel. (ed.) *Svátoznámá pastorační činnost v českém sekulárním kontextu*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014, s. 338.

Ty, kterým se rozpadlo manželství, často provází pocit viny. Je pro ně tedy velmi důležité oprostít se z tohoto pocitu viny, což pro ně samotné je bez cizí pomoci – často i potřebné psychologické či psychoterapeutické terapie – velmi těžké. Těžké je rovněž přijmout odpuštění, zvláště když mohou být středem pozornosti a cítit se pranýřovaní. Způsob ošetření rozbitých vztahů je součástí svátostného vyvrcholení odpuštění a smíření. Východiskem pro pomoc těmto lidem mají být Ježíšova slova „Jdi a už nehřeš“. Upřímné uznání hříchu člověka osvobozuje, posiluje a pomáhá mu zbavit se viny. Toto osvobození spojené s vyjevením celé hloubky viny vyžaduje spoustu času, pozornosti a doprovázení modlitbou. Zraněný člověk musí mít jistotu, že středem veškerého odpuštění je nepodmíněné Boží přijetí člověka bez ohledu na to, jestli člověk něco může, nebo nemůže vykonat, a učinit. Nejdůležitější je zvěstování Božího odpuštění, které otevírá cestu k opětovnému svobodnému přilnutí k Bohu, které obsahuje i těžké, často i neblahé zkušenosti nejistoty, ztráty naděje, bezmoci a jiných podob důsledků rozpadu vztahu.

Člověk je často velmi zklamán, že mu i přes jeho kajícnost a uznání hříchu, není natolik odpuštěno, že by mohl přistoupit ke svátostem. Přesto církev zůstává místem Božího odpuštění, ke kterému vede cesta společného pravdivého a dobro osoby zohledňujícího rozlišování životní situace člověka. Je to místo kajícnosti, pokání hříšníků, bloudících a hledajících. V Božím plánu je aby ten, kdo v něho doufá, nezahynul, ale měl život věčný. Církev má být taková pro každého, kdo čeká na pomoc a odpuštění.⁵⁶

Je dobré zmínit, že jedním z důležitých úkolů pastorače je pokus o vzájemné usmíření a návrat manželů k sobě po rozvodu. Jako ve všech případech, tak i zde je potřeba za dar milosti, kterým bezesporu usmíření je, modlit se a prosit. Tato prosba a modlitba se neobejde bez pomoci rodiny a přátel. To, že se pokaždé tento návrat a usmíření neuskuteční, nesmí být považováno za naprostou lidskou prohru a marnost. Jistým povzbuzením může být přijetí omezenosti lidského života a příslibu vzkříšení v duchu evangelního zaslíbení: „Až lidé vstanou z mrtvých, nebudou se ženit ani vdávat, ale budou jako andělé v nebi.“ (Mk 12,25; srov. Mt 22,23; Lk 20,27-40)⁵⁷

⁵⁶ Srov. AMBROS, Pavel. (ed.) *Svátostná pastorače v českém sekulárním kontextu*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014, s. 339-342.

⁵⁷ Srov. Tamtéž, s. 343-344.

Mluvíme-li o vhodné pastoraci pro rozvedené, je zde nutné zmínit, jaké možnosti mají rozvedení a znovu sezdaní k plnohodnotnému začlenění se do církevního společenství. Je jisté, že všichni věřící křesťané bez ohledu na svůj stav, mají veškerou svou činnost a své konání směřovat ke své spáse. Spásu si nikdo nemůže nárokovat, jelikož je to Boží dar a nezasloužená milost. Člověk může pouze na tuto nabídku odpovídat. Pokud tedy pomineme možnost přijímání svátostí, které jsou jistě středem života katolického křesťana, mají rozvedení žijící v novém svazku stejné možnosti, práva ale i povinnosti týkající se křesťanského života, jako každý jiný věřící.

Duchovně mohou všichni bez rozdílu čerpat ze svátostí, kterými jsou křest, nebo bířmování, pokud tedy dotyční křesťané byli těmito svátostmi iniciováni. Všichni společně mohou a mají pravidelně navštěvovat mše svaté a naslouchat tak Božímu slovu. Stejně tak mohou všichni bez rozdílu Boží slovo číst. Je třeba sytit se nejenom chlebem (eucharistií), ale i každým slovem, které vychází z jeho (Kristových) úst (srov. Lk 24,32). Církev by měla těm svým členům, kteří nemohou přijímat Kristovo tělo v eucharistii vysvětlovat a připomínat, že je to stejné tělo, (Kristovo tajemné tělo) s kterým tvoříme jednu svatou církev. Tedy, že on je hlava a my jsme jeho údy. Kdo miluje církev a bližního, ten miluje a přijímá Krista a Kristus přijímá ho.⁵⁸ Každý má podle svých možností a schopností napomáhat k šíření evangelia, pomáhat bližnímu a třeba se i zapojit do aktivní pomoci druhým, nebo rozmanitým službám ve své farnosti.

Polský jezuita Mirosław Paciuszkiewicz, který se už desetiletí věnuje pastoraci rozvedených a znovu sezdaných říká: „Velmi často opakují, že nikdo jim (rozvedeným a znovu sezdaným) nemůže zabraňovat v duchovním přijímání, a vysvětlují, že touha po Bohu a hlad po svátostech jsou prostředky, které mají sjednocující hodnotu. Je možné Pánu Bohu říci: Pane, nemůžu Tě přijmout v Eucharistii, ale přece vidíš mou touhu a můj hlad, tedy přijmi ho. Svou touhou je tedy možné běžet Bohu v ústřety a tímto způsobem s ním prožívat společenství a sjednocení.“⁵⁹

Toto jsou slova, která mohou dát katolíkům, kteří se nacházejí v situacích, které nejsou ve shodě s církevními předpisy a Božím přikázáním naději, že jednou dosáhnou plného společenství s Kristem.

⁵⁸ Srov. CSNTOS, Ladislav. *Slovo nádeje : Formy spirituality katolíkov, ktorí žijú v nesviatostnom manželstve*. 1. vyd. Trnava : Dobrá kniha, 2010, s. 175.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, s. 176.

ZÁVĚR

Literatura na téma mé práce je velmi rozsáhlá. Mým záměrem nebylo přispět do diskuze dalším teoretickým výkladem, nýbrž snahou naslouchat těm, kteří tuto zkušenost prožívají bezprostředně. Vztah rozvedených a církevního společenství je a stále zřejmě i bude předmětem polemik, názorů a emocí, kdo přijali pastorační službu v církvi, tak i mezi věřícími křesťany i laickou veřejností. Při psaní této práce jsem se snažil vyjádřit stanoviska obou stran k možnosti přijímat svátosti rozvedenými a znovu civilně sezdanými v kontextu jejich tužeb hledat lidsky důstojná a Boží pravdě odpovídající řešení své situace.

První kapitola měla za cíl přiblížit pojem manželství a rodiny jako dar Boží milosti nám lidem. Vysvětlili jsme si, proč a kým bylo manželství ustanoveno, proč má být obrazem Boží Trojice a hlavně, že ho Ježíš Kristus povýšil na svátost. Bůh vždy člověka oslovuje jako první a čeká od něj odpověď. Pokud tedy Bůh touto svátostí člověka obdarovává, má člověk právo tento dar zahodit, nebo rozbít? Bohužel jsme lidé nedokonalí a slabí a ne vždy se nám podaří tento klenot uchovat neporušený. Upadáme do hříchu a sami tak přerušujeme plnohodnotný vztah s Bohem. Do jaké míry se člověku daří tento vztah napravit a má-li opravdovou touhu po nápravě, jsem zjišťoval v další části práce.

V druhé kapitole jsem se formou rozhovorů s věřícími lidmi, kterým se manželství rozpadlo, pokoušel zjistit jejich názory a stanoviska k problematice rozvodu v jejich povědomí. Cílem rozhovorů bylo také ověřit, jakou touhu po přijímání svátostí mají, čeho jsou opravdu ochotni se vzdát, nebo na jak složitou cestu jsou ochotni se vydat, aby svátosti opět přijímat mohli. V neposlední řadě byla předmětem rozhovoru s těmito lidmi jejich zkušenost s životem v církevním společenství. Jestli se cítí být jeho plnohodnotnými členy a cítí podporu a pomoc ve své složité životní situaci.

Třetí, závěrečná kapitola této práce přináší stanoviska a případná řešení problematiky ze strany katolické církve. Rozebírá adhortaci papeže Jana Pavla II. *Familiaris consortio* a její části týkající se vztahu církve a rozvedených. Poté následuje pojednání o biskupské synodě v Římě, která měla téma „rodiny“ v názvu. Tato synoda navazuje na adhortaci *Familiaris consortio*. Závěrečný oddíl třetí části se věnuje životu rozvedených v církvi, jejich pastorační, duchovním doprovázením a pomoci.

Cílem této práce byla do jisté míry snaha alespoň o malé zamyšlení těch, kdo jsou na problematice vztahu mezi rozvedenými a církevním společenstvím jakkoliv účastní. Ti, jež jsou rozvedeni, žijí v nesvátošném svazku a přitom touží po přijímání svátostí, aby si uvědomovali, že tyto jsou Božím darem a nikdo si je nemůže nárokovat. Opravdová touha znamená vyjít ze sebe, vzdání se dosavadního způsobu života a svých představ. I zde je třeba rozlišovat, toužím-li po svátostech pro ně samé, nebo pro to, že si myslím, že mám na ně nárok a cítím se dotčený, že mi někdo toto právo odpírá. Kdo tedy tuto touhu promění svým pokáním v možnost, má účast na křtu v slzách.⁶⁰ Ten však, komu se to nezdaří, nemusí zoufat, neboť jak bylo řečeno výše, není přijímání svátostí jediná cesta, jak dojít spásy.

Chovám v sobě naději, že se i moje práce stane apelem pro ty, jímž je svěřena pastorec Božího lidu přijmout za své důležitost citlivého přístupu k těmto zraněným lidem. Tento přístup jim umožní, aby je – pokud možno – duchovně podporovali a dávali jim pocítit, že jsou plnohodnotnými členy církevního společenství i přes omezení, které jim nemožnost přijímat svátosti přináší. Věřím tedy, že tento cíl, práce alespoň částečně splnila.

⁶⁰ Srov. CAMPATELLI, Maria. *Křest : Každý den u pramenů nového života*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000, s. 142.

LITERATURA

Prameny

- BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih)* : český ekumenický překlad. 17., (8. opr.) vyd. Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblická společnost, 2009, 1387 s. ISBN 978-80-87287-24-8.
- BISKUPSKÁ SYNODA, Kristova církev má pro potřebné brány dokořán, [online]. Vloženo 2014-10-18. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/papez-na-synode-kristova-cirkev-ma-pro-potrebne-brany-dokoran/>>
- BISKUPSKÁ SYNODA, Základní informace o biskupské synodě, [online]. Vloženo 2015-10-2. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zakladni-informace-o-biskupske-synode/>>
- BISKUPSKÁ SYNODA, Závěrečná zpráva biskupské synody v češtině, [online]. Vloženo 2015-11-13. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/zaverecna-zprava-biskupske-synody-v-cestine/>>
- DOKUMENTY II. VATIKÁNSKÉHO KONCILU. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603s. ISBN 80-7192-467-9.
- JAN PAVEL II., *Familiaris consortio, apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Vatikán 1981. Praha : Zvon, 1992. 101 s. ISBN 80-7113-067-2.
- KATECHIZMUS KATOLICKÉ CÍRKVE, 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 793s. ISBN 80-7192-473-3.
- KODEX KANONICKÉHO PRÁVA, (Codex Iuris Canonici, dále jen „CIC“). 1 vyd. Praha : Zvon 1994. 812 s. ISBN 80-7113-082-6.
- PAPEŽ FRANTIŠEK, O přístupu k rozvedeným a znovu sezdaným, [online]. Vloženo 2015-8-6. Dostupné na World Wide Web: <<http://tisk.cirkev.cz/ze-zahranici/frantisek-o-pristupu-k-rozvedenym-a-znovu-sezdanym/>>
- Papežská rada pro rodinu. Rodina, manželství a "fakticky existující soužití"*. Vatikán : 2000. Praha : Česká biskupská konference, 2001. 47 s.

Směrnice ČBK pro přípravu na svátost manželství v ČR. Praha 2010. Pro vnitřní potřebu vydala Česká biskupská konference.

Svatební obřady, Sekretariát České liturgické komise, Praha 1971.

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, č. 174. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2007. 123 s. ISBN neuvedeno.

Citovaná literatura:

AMBROS, Pavel. (ed.) *Evangelium pro rodinu dnešní doby : pastorační výzvy v podmínkách evangelizace.* 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014. 284 s. ISBN 978-80-7412-166-1.

AMBROS, Pavel. (ed.) *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu.* 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2014. 406 s. ISBN 978-80-7412-189-0.

CAMPATELLI, Maria. *Křest : Každý den u pramenů nového života.* 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000. 156 s. ISBN 978-80-7412-055-8.

CSONTOS, Ladislav. *Slovo nádeje : Formy spirituality katolíků, kteří žijí v nesvatostnom manželstve.* 1. vyd. Trnava : Dobrá kniha, 2010. 202 s. ISBN 978-80-7141-693-7

HÄRING, Bernhard. *Bez východiska? : výzva ve prospěch lidštější pastorace rozvedených a znovu sezdáných.* Praha : Sít, 2001. 40 s.

KASPER, Walter. *Evangelium o rodině.* 1. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2014. 64 s. ISBN 978-80-7195-832-1.

OPATRŇÝ, Aleš, a AUGUSTYN, Józef. (ed.) *Umění zpovídat.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2010. 309 s. ISBN neuvedeno.

OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001. 150 s. ISBN 80-7192-557-8.

OPATRŇÝ, Aleš. *Život rozvedených v církvi.* 1. vyd. Praha : Pastorační středisko, 1994. 16 s. ISBN neuvedeno.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů.* 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 184 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

- RUPNIK, Marko Ivan. *Adam a jeho žebro*. 2. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2010. 80 s. ISBN 978-80-7412-052-7.
- RŮTOVÁ, Jana. *Současná pastorace rozvedených v českých a moravských diecézích*. Praha : Pastorační středisko, 2004. 46 s. ISBN 80-239-4249-2.
- SCHWARZ, Mário. (ed.) *Pastorácia rozvedených*. 1. vyd. Trnava : Centrum pomoci pre rodinu, 2011, 63 s. ISBN 9788097073718
- STUDENÝ, Jaroslav. *Sedm svátostí*. Olomouc : nakladatelství Olomouc, 2005. 317 s. ISBN neuvedeno.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *My v trojici*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2000. 145 s. ISBN 80-86045-53-6.
- ZERHAU, Leo. *Svátostné pokání v různých liturgických tradicích*. 1. vyd. Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2003. 192 s. ISBN 80-86715-07-8.
- TRETERA, J. R., Novodobé předpisy kanonického práva a jejich překlady, [online], in *Revue pro církevní právo*, 2 (1995); Dostupné na World Wide Web: <
<http://spcp.prf.cuni.cz/1-10/tretera.htm/>